Opinia zawierająca ocenę stopnia ochrony przyrody na podstawie dokumentów planistycznych oraz wnioski i rekomendacje dla samorządu Gminy Gnojnik

w ramach projektu „Planowanie przestrzenne jako narzędzie ochrony przyrody w Karpatach”[na podstawie umowy nr POIS.02.04.00-00-0084/16-00 z dnia 17.05.2017 działanie 2.4 „Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna„ oś priorytetowa II Ochrona środowiska w tym adaptacja do zmian klimatu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014- 2020]

AUTOR:
GRINGOO ARCHITEKTURA KRAJOBRAZU
Marta Chrząszczyk, Ul. Kleeberga 16, 25-226 Kielce

Kielce, 2019 r.

Spis treści

Wstęp

I Zagadnienia krajobrazowe

II Zagadnienia przyrodnicze

III Zagadnienia planistyczne

Wstęp

Niniejsza opinia została sporządzona w ramach projektu: „Planowanie przestrzenne jako narzędzie ochrony przyrody w Karpatach", na podstawie umowy nr KP/02/2019 z dnia 17 stycznia 2019 r. Opinia została sporządzona w oparciu o obowiązujące przepisy prawa, w tym m.in. o Ustawę z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (Dz. U.2018 poz.1945), Ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. *prawo ochrony środowiska* (Dz. U. 2001 Nr 62 poz. 627), Ustawę z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (Dz. U. Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880), Ustawę z dnia 3 października 2008r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. 2008, Nr 199, poz.1227) oraz o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r. *w sprawie przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko* (Dz.U.2016.71).

Celem niniejszej opinii jest zweryfikowanie spójności i przydatności dokumentów planistycznych jako narzędzi ochrony przyrody i krajobrazu w obszarach karpackich. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę, iż opinia dotycząca dokumentów planistycznych, w całości obejmuje zagadnienia związane z planowaniem przestrzennym, natomiast ze względu na zaistniałą potrzebę wyszczególnienia zapisów związanych z ochroną przyrody i krajobrazu oraz zagadnień bezpośrednio dotyczących parametrów i możliwości zagospodarowania przestrzeni podzielono niniejsze opracowanie na trzy działy tematyczne: krajobrazowy, przyrodniczy i planistyczny. Ocenie poddano przede wszystkim Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik, który został przyjęty uchwałą Nr XXXI/300/14 z dnia 29 stycznia 2014 r. Obecnie jest on najbardziej aktualnym i najistotniejszym dokumentem w Gminie (obowiązujące studium jest dokumentem nieco zdezaktualizowanym, powstałym jeszcze w trakcie istnienia woj. Tarnowskiego, do którego należała Gmina Gnojnik, a gmina jest w trakcie przygotowywania nowego studium). Jako materiał porównawczy wykorzystano dostarczone przez Gminę opracowanie ekofizjograficzne.

Gmina Gnojnik leży w województwie małopolskim, w powiecie brzeskim. Od północy sąsiaduje z miastem i gminą Brzesko, od wschodu z gminą Dębno, od południa z gminą Czchów, zaś od zachodu z leżącą już w powiecie bocheńskim gminą Nowy Wiśnicz. Zajmuje obszar 55 km2 (dokładnie: 5489 ha).
Obszar gminy w całości pokryty jest zarówno Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego (UCHWAŁA RADY GMINY GNOJNIK Z DNIA 6 LUTEGO 1999 r. NR IV/24/99) jak i Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego (UCHWAŁA NR XXXI/300/14 RADY GMINY W GNOJNIKU z dnia 29 stycznia 2014 r.).
W celu sprawdzenia spójności obowiązującego studium i mpzp, analizie poddano: m.in. Koncepcję Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (M.P. z 2012 r. poz. 252), Plan Zagospodarowania Województwa Małopolskiego (2003), Strategię Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011 – 2020, Strategię rozwoju powiatu brzeskiego na lata 2014-2020, Gminny Program Rewitalizacji Gminy Gnojnik na lata 2016-2020.

Punktem wyjścia dla weryfikacji zapisów dotyczących ochrony przyrody i krajobrazu była analiza opracowania ekofizjograficznego, zawierającego istotne dla niniejszej opinii informacje (zgodnie z art. 72 ustawy Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r.).

Charakterystyka ogólna Gminy Gnojnik

Gmina Gnojnik usytuowana jest w dolinie rzeki Uszwicy, w obrębie dużej jednostki geomorfologicznej Karpat Zewnętrznych; ich północne obrzeże, tzw. Pogórze Karpackie dzieli się na mniejsze jednostki oddzielone dolinami ważniejszych rzek. Pomiędzy Rabą, a Dunajcem znajduje się Pogórze Wiśnickie, w obrębie którego położona jest Gmina Gnojnik. Pogórze Karpackie, które cechuje bardzo urozmaicony krajobraz – stanowi dużą atrakcję turystyczną. Krajobraz Gminy tworzą liczne jary, parowy i potoki. Lasy

zajmują ok. 25% powierzchni Gminy, stanowią o tym, że jej obszar jest pod względem lesistości zbliżony do średniej w kraju (ok. 30%).

Gmina ma charakter rolniczy: użytki rolne stanowią ok. 65% powierzchni, niewielki procent powierzchni zajmują sady. **W Gminie nie występują duże zakłady przemysłowe**. Potwierdzeniem stopnia atrakcyjności krajobrazu Gminy jest włączenie jej do **Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego**.

Pod względem ukształtowania przestrzeni zainwestowanych – **najbardziej skoncentrowane układy zabudowy występują w centralnym rejonie Gminy**. Zabudowa tworzy układy liniowe, wzdłuż dróg przebiegających w znacznej mierze – wierzchołkami garbów terenowych. Większe rozproszenie zabudowy występuje w południowej części Gminy, którą cechują bardziej ostre formy pofałdowań i wyniesień terenu oraz większe wysokości n.p.m. Największa koncentracja usług znajduje się w Gnojniku. W pozostałych miejscowościach działają usługi podstawowe, obsługujące mieszkańców poszczególnych miejscowości. Zespoły i większe kompleksy lasów koncentrują się w północno-wschodniej i zachodniej części Gminy, podczas gdy jej centralna część jest głównie rejonem upraw i produkcji rolniczej oraz zwierzęcej.

I. ZAGADNIENIA KRAJOBRAZOWE

I.1. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień krajobrazowych na podstawie Opracowania ekofizjograficznego Gminy Gnojnik[1]

I.1.1. Z punktu widzenia krajobrazowego, istotnym jest, iż cały teren Gminy Gnojnik jest częścią ustanowionej formy ochrony przyrody - **Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego:**

„Obszar Gminy Gnojnik został włączony w system wielkoprzestrzennych form ochrony krajobrazu o ponadlokalnym znaczeniu w postaci Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego - **zgodnie z Rozporządzeniem Wojewody Małopolskiego z dnia 27 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego Nr 126, poz. 800 z dnia 14 marca 2006 r.).**

Obszar Gminy to mozaika różnych, naturalnych biotypów. Lasy i zadrzewienia przeplatają się z łąkami i polami uprawnymi. Doliny większych cieków najczęściej są silniej zabudowane, na zbocza i grzbiety wchodzi zabudowa luźna. Relacje między tymi środowiskami są zmienne, zależne w pewnym stopniu od rzeźby terenu. Pomimo iż cała Gmina położona jest w OCHKWPW, to najciekawsze pod względem krajobrazowym tereny znajdują się w południowozachodniej i północnowschodniej części Gminy.

Obszar Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, zwany dalej "Obszarem", obejmuje powierzchnię 29 984 ha i tereny gminy Gnojnik oraz części gmin: Bochnia, Brzesko, Czchów, Dębno, Iwkowa, Rzezawa, Wojnicz i Zakliczyn.

Treść w/w Rozporządzenia:

§ 1.

1. Obszar Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, zwany dalej "Obszarem", obejmuje powierzchnię 29 984 ha i położony jest na terenie gminy Gnojnik oraz w części gmin: Bochnia, Brzesko, Czchów, Dębno, Iwkowa, Rzezawa, Wojnicz i Zakliczyn.

[1] Poniższe rozdziały i sekcje niniejszego opracowania oparto na zapisach zawartych w dokumencie pn. „Opracowanie ekofizjograficzne podstawowe do projektu Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik w związku z realizacją Uchwały Nr VIII/82/11 z dnia 17 listopada 2011 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia „Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Gnojnik" z 2013 r.

2. Opis granic Obszaru określa załącznik Nr 1 do uchwały.
3. Przebieg granicy Obszaru określono na mapie w skali 1:100 000 stanowiącej załącznik Nr 2 do uchwały.
4. Mapa w skali 1:50 000 obrazująca przebieg granicy Obszaru dostępna jest w Departamencie Środowiska, Rolnictwa i Geodezji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w Krakowie oraz w Zespole Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.

§ 2.

1. Na Obszarze wprowadza się ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów, w celu zachowania ich trwałości oraz zwiększania różnorodności biologicznej.
2. Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów leśnych obejmują:
1) utrzymanie ciągłości i trwałości ekosystemów leśnych;
2) sprzyjanie tworzeniu zwartych kompleksów leśnych;
3) tworzenie i odtwarzanie stref ekotonowych, celem zwiększenia bioróżnorodności;
4) utrzymywanie i tworzenie leśnych korytarzy ekologicznych, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości migracji dużych ssaków;
5) zalesianie i zadrzewianie gruntów mało przydatnych do produkcji rolnej i nie przeznaczonych na inne cele, z wyłączeniem terenów na których występują nieleśne siedliska przyrodnicze podlegające ochronie, siedliska gatunków roślin, grzybów i zwierząt związanych z ekosystemami nieleśnymi, a także miejsca pełniące funkcje punktów i ciągów widokowych na terenach o dużych wartościach krajobrazowych;
6) pozostawianie drzew o charakterze pomnikowym, drzew dziuplastych, części drzew obumarłych aż do całkowitego ich rozkładu;
7) zachowanie śródleśnych cieków, mokradeł, polan, torfowisk, wrzosowisk, muraw kserotermicznych i piaskowych oraz polan o wysokiej bioróżnorodności;
8) utrzymanie odpowiedniego poziomu wód gruntowych dla zachowania siedlisk wilgotnych i bagiennych;
9) zachowanie siedlisk chronionych i zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
10) działania na rzecz czynnej ochrony oraz restytucji rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i grzybów.
3. Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów nieleśnych obejmują:
1) przeciwdziałanie procesom zarastania łąk i pastwisk cennych ze względów przyrodniczych i krajobrazowych;
2) zachowanie śródpolnych torfowisk, obszarów wodno-błotnych, oczek wodnych wraz z pasem roślinności stanowiącej ich obudowę biologiczną oraz obszarów źródliskowych cieków;
3) kształtowanie zróżnicowanego krajobrazu rolniczego poprzez zachowanie mozaiki pól uprawnych, miedz, płatów wieloletnich ziołorośli, a także ochronę istniejących oraz formowanie nowych zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i przydrożnych;
4) utrzymanie i zwiększanie powierzchni trwałych użytków zielonych;
5) prowadzenie zabiegów agrotechnicznych z uwzględnieniem wymogów zbiorowisk roślinnych i zasiedlających je gatunków fauny, zwłaszcza ptaków (odpowiednie terminy, częstość i techniki koszenia);
6) utrzymanie poziomu wód gruntowych odpowiedniego dla zachowania bioróżnorodności;
7) zachowanie i odtwarzanie korytarzy ekologicznych;
8) zachowanie siedlisk chronionych i zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i grzybów;
9) działania na rzecz czynnej ochrony oraz restytucji rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i grzybów.
4. Ustalenia w zakresie czynnej ochrony ekosystemów wodnych obejmują:
1) zachowanie zbiorników wód powierzchniowych wraz z ich naturalną obudową biologiczną;
2) utrzymanie i tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków wodnych oraz wokół zbiorników wodnych, w tym starorzeczy i oczek wodnych, w postaci pasów szuwarów, zakrzewień i zadrzewień, jako naturalnej obudowy biologicznej, celem zwiększenia bioróżnorodności oraz ograniczenia spływu substancji biogennych;

3) prowadzenie prac regulacyjnych cieków wodnych tylko w zakresie niezbędnym dla ochrony przeciwpowodziowej i w oparciu o zasady dobrej praktyki utrzymania rzek i potoków górskich;
4) zwiększanie retencji wodnej, odtwarzania funkcji obszarów źródliskowych o dużych zdolnościach retencyjnych;
5) zachowanie i odtwarzanie korytarzy ekologicznych opartych o ekosystemy wodne, celem zachowania dróg migracji gatunków;
6) działania na rzecz czynnej ochrony oraz restytucji rzadkich i zagrożonych gatunków roślin, zwierząt i grzybów.

§ 3.

1. Na terenie Obszaru zakazuje się:
1) zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką;
2) realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2008 r. Nr 199, poz. 1227 z późn. zm.);
3) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
4) wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów;
5) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwosuwiskowym lub utrzymaniem, budową, odbudową, naprawą lub remontem urządzeń wodnych;
6) dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
7) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
8) lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 50 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej.
2. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 2 nie dotyczy realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na ochronę przyrody Obszaru lub dla których nie stwierdzono konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko.
3. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 4 nie dotyczy:
1) wydobywania kamieni, żwiru i piasku w związku z utrzymaniem wód, szlaków żeglownych oraz remontem urządzeń wodnych, o których mowa w art. 124 pkt 3 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019 z późn. zm.);
2) terenów objętych koncesjami na wydobywanie kopalin ze złóż wydanymi na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981);
3) terenów przeznaczonych na cele wydobywania skał i minerałów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, obowiązujących w dniu wejścia w życie niniejszej uchwały;
4) terenów przeznaczonych na cele wydobywania skał i minerałów w uchwalonych po dniu wejścia w życie niniejszej uchwały miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego lub studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, dla których przeprowadzona procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę Obszaru.

4. Zakazy, o których mowa w ust. 1 pkt 1, pkt 3, pkt 5 i pkt 6 nie dotyczą:

1) wykonywania koniecznych prac bezpośrednio związanych z robotami budowlanymi dopuszczonymi do realizacji na Obszarze przez właściwe organy na podstawie ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2010 r. Nr 243, poz. 1623 z późn. zm.):

a) na terenach przeznaczonych pod zabudowę w obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego;

b) poprzedzonymi ostatecznymi decyzjami o warunkach zabudowy;

2) działań związanych z eksploatacją złóż kopalin zgodnie z koncesjami na wydobywanie kopalin ze złóż wydanymi na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze.

5. Zakaz, o którym mowa w ust. 1 pkt 8 nie dotyczy budowania nowych obiektów budowlanych:

1) na obszarach, co do których:

a) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego lub studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego obowiązujące w dniu wejścia w życie niniejszej uchwały dopuszczają budowę nowych obiektów budowlanych - w zakresie, w jakim budowa ta została jednoznacznie dopuszczona w tych aktach prawnych;

b) projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego uzgodnione przed dniem wejścia w życie niniejszej uchwały w trybie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U z 2009 r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.) w związku z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.), dopuszczają budowę nowych obiektów budowlanych - w zakresie, w jakim budowa ta została dopuszczona w tych projektach;

c) w dniu wejścia w życie niniejszej uchwały funkcjonowały w obrocie prawnym ostateczne decyzje o warunkach zabudowy – do czasu wykonania na ich podstawie inwestycji lub utraty mocy obowiązującej tych decyzji;

2) w pasie szerokości 50 m od sztucznych zbiorników wodnych o powierzchni mniejszej niż 10 arów.

§ 4.

Nadzór nad Obszarem sprawuje Dyrektor Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego.

§ 5.

Uchwała podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty w gminach i powiatach, na terenie których położony jest Obszar.

§ 6.

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Małopolskiego.

§ 7.

Traci moc rozporządzenie Nr 76/05 Wojewody Małopolskiego z dnia 27 grudnia 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2006 r. Nr 126, poz. 800, zm. Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2007 Nr 499, poz. 3294).

§ 8.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

UZASADNIENIE

Obszar Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego został ustanowiony przez Wojewodę Tarnowskiego w drodze rozporządzenia Nr 23/96 z dnia 28 sierpnia 1996 r. (Dz. Urz. Woj. Tarn. Nr 10, poz. 60). Aktualnie Obszar ten działa na podstawie rozporządzenia Nr 76/05 Wojewody Małopolskiego z dnia 27 grudnia 2005 r. (Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2006 r. Nr 126, poz. 800, zm. Dz. Urz. Woj. Małopolskiego z 2007 r. Nr 499, poz. 3294).

W związku z art. 21 pkt 3 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie (Dz. U.

z 2009 r. Nr 92, poz. 753 z późn. zm.) Samorząd Województwa Małopolskiego przejął kompetencje w zakresie obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa małopolskiego.

W wyniku analizy odnoszącej się do walorów przyrodniczych, geologicznych oraz aktualnych kierunków i potrzeb rozwoju lokalnych samorządów uznano, iż obowiązujące dotychczas na terenie Obszaru zakazy były zbyt rygorystyczne przez co niosły konsekwencje o charakterze gospodarczym dla regionu.

W związku z powyższym, dokonano odstępstw od zakazów wydobywania do celów gospodarczych skał oraz lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 50 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych. Ponadto doprecyzowano odstępstwa w zakresie wykonywania koniecznych prac związanych z robotami budowlanymi dopuszczonymi do realizacji na Obszarze oraz w zakresie działań związanych z eksploatacją złóż kopalin.

Zgodnie z treścią niniejszej uchwały będzie możliwa realizacja przedsięwzięć, dla których nie stwierdzono konieczności przeprowadzenia oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko".[2]

I.1.2. Ekofizjografia wskazuje również **wyższe formy ochrony przyrody na obszarze Pogórza Wiśnickiego.**

1). Rezerwaty przyrody:
„Bukowiec" (gm. Czchów, wieś Tymowa),
„Kamionna" (gm. Trzciana - wieś Kamionna, gm. Żegocina - wieś Bełdno),
„Panieńska Góra" (gm. Wojnicz).
2). Pomniki przyrody ożywionej.
W obrębie Pogórza Wiśnickiego powołano dotąd ok. 40 pomników przyrody żywej, co stanowi 17% ogólnej liczby pomników przyrody żywej w byłym woj. tarnowskim. Są to głównie drzewa – ok. 248 egzemplarzy (8% ogólnej liczby pomnikowych drzew) – reprezentujące 15 gatunków. Ujęte są one w 18 pomnikach grupowych (227 drzew) i 21 pojedynczych.
Wśród chronionych gatunków drzew najliczniejszą grupę stanowią lipy drobnolistne (110 egz., 15 pomników), jesiony wyniosłe (57 egz., 3 pomniki) i dęby szypułkowe (36 egz., 15 pomników). Pozostałe taksony reprezentowane są mniej licznie: modrzew europejski – 13 egz., robinia akacjowa – 11 egz., lipa szerokolistna – 4 egz., grab zwyczajny – 4 egz., cis pospolity – 3 egz. Pojedynczo występuje dąb czerwony, grusza, sosna zwyczajna i wejmutka, topola włoska i niekłańska oraz wierzba krucha. Większość z drzew pomnikowych rożnie w starych, zabytkowych założeniach parkowych. Szczególnie cenny jest park podworski w Dębnie. Poza parkami wiele z pomników przyrody znajduje się w sąsiedztwie obiektów sakralnych.
Na omawianym obszarze znajduje się jeden z nielicznych w byłym woj. tarnowskim powierzchniowych pomników przyrody. Jest to drzewostan wzgórza Zamku Melsztyńskiego o powierzchni 9,01 ha (z około 100 egz. starych sosen i 30 egz. dębu) i zachowane ruiny zamku.

I.1.3. W ekofizjografii wyróżniono również **projektowane formy ochrony przyrody**:

Na obszarze Gminy projektuje się objęcie ochroną pomnikową następujące okazy przyrodnicze (numeracja wg materiałów Urzędu Wojewódzkiego).
Wieś Biesiadki:
- lipa drobnolistna – 1 szt., nr 58.

Wieś Gnojnik:
- grupa drzew w parku podworskim, nr 59
- dąb szypułkowy – 3 szt.,
- lipa drobnolistna – 3 szt.,
- grab – 1 szt.,

[2] [w]: „Opracowanie ekofizjograficzne…" str. 75-81

- jesion – 2 szt.,
- sosna czarna – 1 szt.,
- bluszcz pospolity – 2 szt., nr 60,
- bluszcz pospolity – 1 szt., nr 61,
- lipa drobnolistna – 1 szt., nr 62.

Wieś Gosprzydowa:
- grupa drzew przy kościele z 1697 r., p.w. św. Urszuli:
- lipa drobnolistna – 5 szt., nr 63,
- brzoza karłowata – 1 szt., nr 64.

Wieś Lewniowa:
- lipa drobnolistna – 1 szt., nr 65.

Wieś Uszew:
- park podworski – lipa drobnolistna –1 szt., nr 66,
- bluszcz pospolity – 1 szt., nr 67,
- bluszcz pospolity – 2 szt., nr 68,
- bluszcz pospolity – 7 szt., nr 69.

Postuluje się ścisłą ochronę okazów drzew przeznaczonych do objęcia ochroną pomnikową. Do czasu podjęcia decyzji o ochronie indywidualnej należy przeciwdziałać zmianom środowiskowym w obrębie drzew, w celu zachowania stanu istniejącego.
Na obszarze Gminy Gnojnik nie wyznaczono dotychczas obszarów specjalnej ochrony Natura 2000 oraz nie przewiduje się wprowadzenia innych wielkoobszarowych form ochrony przyrody.

I.1.4. Ekofizjografia określa **walory krajobrazowe obszaru na tle regionalnego systemu ochrony krajobrazu**

O walorach krajobrazowo-przyrodniczych Gminy decydują:
- dolina rzeki Uszwicy,
- większe kompleksy leśne,
- fizjonomia terenów rolnych z charakterystyczną mozaiką pól i łąk
- liczne cieki wodne, tworzące system korytarzy ekologicznych oraz łąki i pastwiska stanowiące ich naturalną obudowę biologiczną,
- urozmaicona rzeźba terenu, wierzchowiny i wydłużone garby, poprzecinane dolinami potoków, wądołami i jarami,
- liczne, wartościowe w skali ponadlokalnej - zabytki kultury materialnej i niematerialnej,
- miejsca widokowe, zapewniające warunki ekspozycyjne krajobrazu.

Powiązania przyrodniczo-krajobrazowe
Powiązania przyrodniczo-krajobrazowe obszaru gminy występują głównie w obrębie kompleksów leśnych, cieków wodnych, w szczególności w dolinie rzeki Uszwicy.

Charakterystyczne formy krajobrazu

Obszar Gminy wyróżnia się urozmaiconym krajobrazem, co ma ścisły związek z rzeźbą obszaru oraz sposobem użytkowania i pokrycia terenu. Jest to krajobraz charakterystyczny dla Pogórza Wiśnickiego, gdzie elementy górskie przemieszane są z łagodniejszymi elementami pogórzy. Natomiast podstawę pokrycia terenu stanowią uprawy sadownicze i rolne w formie tzw. szachownicy pól oraz lasy, przylaski i zadrzewienia a także osadnictwo wiejskie, głównie w formie łańcuchówek oraz licznej zabudowy rozproszonej.

O charakterze krajobrazu Gminy w zasadniczy sposób przesądza sama forma obszaru pogórskiego, gdzie terenom zabudowanym towarzyszy otoczenie terenów upraw polowych, urozmaiconych niewielkimi powierzchniowo terenami leśnymi oraz dolinami cieków wodnych. Charakterystyczne dominanty krajobrazowe stanowią wieże kościołów, najczęściej wchodzących w skład zespołów zabudowy. Zachowały się również zagrody chłopskie o tradycyjnej architekturze drewnianej oraz kapliczki przydrożne. Obszar ten zawiera również elementy przyrodnicze, takie jak zarośla nadrzeczne oraz zadrzewienia śródpolne i przydrożne. Na obszarze występują liczne obiekty o znaczeniu archeologicznym, będące świadectwem wieków minionych oraz potwierdzeniem lokalnej tradycji kulturowej. Różnorodność krajobrazu winna zostać uwzględniona w kształtowaniu polityki przestrzennej Gminy – w zakresie możliwości użytkowania poszczególnych stref krajobrazowych, ich zachowania i ochrony.

Na obszarze Gminy Gnojnik wyróżniają się następujące typy krajobrazu:
1). krajobraz zbliżony do naturalnego, zalesionych pogórzy dominujących nad dolinami, które stanowią dla nich płaszczyznę odniesienia. Obszary te wyróżniają się w fizjonomii obszaru Gminy jako charakterystyczne dominanty krajobrazowe, pokryte kompleksami naturalnych lasów mieszanych. Rzeźba tego obszaru w połączeniu z naturalną szatą roślinną pozwala zakwalifikować gminę do cennych pod względem krajobrazowym;
2). krajobraz kulturowy rolno-leśny bez zabudowy, w obrębie pogórzy. Obejmuje stoki, pocięte szachownicą pól wraz z zadrzewieniami śródpolnymi i lasami mieszanymi o bardzo dużym urozmaiceniu gatunkowym;
3). krajobraz kulturowy rolny bez zabudowy na stokach i grzbietach pogórzy. Stanowią go zwarte kompleksy rolne wśród niewielkich enklaw osadniczych. Występuje sporadycznie na całym omawianym obszarze;
4). krajobraz kulturowy rolny z zabudową rozproszoną na stokach i grzbietach pogórzy - tu wyodrębnić można typowy krajobraz rolniczy uprawowy wraz zadrzewieniami oraz strukturą towarzyszących upraw rolnych;
5). krajobraz kulturowy rolno-osadniczy w dolinach; obejmuje zabudowę wiejską, która na ogół skupia się w dnach dolin, osnuta jest na drogach dojazdowych i otoczona użytkami rolnymi, silnie przekształconymi i nasyconymi elementami kulturowymi, różnej wartości - dominuje zabudowa współczesna z okresu powojennego, o formach architektonicznych odbiegających od historycznych wzorów budownictwa tego obszaru;
6). krajobraz kulturowy osadniczy w dolinach; obejmuje zwartą zabudowę wiejską skupioną wzdłuż osi ważnych tras komunikacyjnych, tradycyjnych centrach miejscowości - tereny skupiające podstawowe usługi publiczne i komercyjne poszczególnych miejscowości oraz ośrodki usługowe; podobnie jak w krajobrazie rolno-osadniczym architektura tych terenów korzysta ze wzorów współczesnych, nie mających związków z budownictwem regionalnym.
Obszar Gminy Gnojnik ten zawiera również elementy przyrodnicze, takie jak rzeki i potoki wraz z lasami i zaroślami nadrzecznymi oraz zadrzewienia śródpolne i przydrożne. O charakterze tego krajobrazu w zasadniczy sposób przesądza sama forma doliny (dolina płaskodenna lub dolina wciosowa) i jej wielkość oraz występowanie takich atrakcyjnych krajobrazowo elementów jak malownicze odcinki przełomowe, koryta cieków wodnych wraz z kamieńcami itp. Ten typ krajobrazu obejmuje przede wszystkim całą dolinę rzeki Uszwicy, która położeniem na obszarze Gminy i charakterystyczną fizjonomią pozytywnie wyróżnia się jako istotny element tożsamości obszaru.

I.1.5. W ekofizjografii opisano **stan zachowania krajobrazu i zagrożenia jego zasobów:**

Stan zachowania
Krajobraz naturalny Gminy jest dość dobrze zachowany – zwłaszcza w północnej części obszaru. Mają na to wpływ: stosunkowo czyste środowisko atmosferyczne oraz ograniczone możliwości ekspansji osadniczej w obrębie bardziej zalesionych terenów. Lasy porastają fragmenty Gminy nieprzydatne dla rolnictwa: jary,

wąwozy, towarzyszą dolinom cieków wodnych i potoków. Liczne osuwiska i nieużytki sprzyjają tendencjom do powiększania zasobów leśnych. Bogata flora i fauna sprzyja powstawaniu statutowych form ochrony przyrodniczo-krajobrazowej.

Zagrożenia zasobów krajobrazu

Najistotniejszymi zagrożeniami krajobrazu Gminy są:
- rozproszony charakter zabudowy południowej części Gminy utrwalony obecnie obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego i dalsza ekspansja osadnictwa mające negatywny wpływ na ład przestrzenny środowiska;

- brak infrastruktury technicznej, zwłaszcza sanitarnej stwarzający wiele rozproszonych, punktowo niewielkich, lecz sumujących się źródeł zanieczyszczeń – groźnych dla wód, powietrza, gleby, szaty roślinnej;

- nieuporządkowana gospodarka odpadami – bez możliwości szybkiego zorganizowania w obrębie wszystkich jednostek osadnictwa;

- bariera przestrzenna w postaci drogi krajowej, powodującej zakłócenia w naturalnym kształtowaniu się osadnictwa we wsiach Uszew, Zawada Uszewska i Gnojnik;

- zmiany w obrębie naturalnego środowiska Gminy w dolinie rzeki Uszwicy i jej dopływów (zanik otuliny biologicznej);

- nasilający się rozwój osadnictwa na stokach i wzniesieniach na obszarze całej Gminy uwidaczniający się malejącym areałem obszarów leśnych, zw. również z niewłaściwą, ekspansywną gospodarką leśną.

Wysokie walory krajobrazowe o ponadlokalnym znaczeniu spowodowały włączenie Gminy Gnojnik do Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego. W/w formy ochrony krajobrazu włączają gminę Gnojnik do obszaru funkcjonalnego o priorytetowych kierunkach rozwoju: rolnictwa i rekreacji. Ma ona na celu ochronę środowiska przyrodniczego poprzez hamowanie procesów powodujących jego degradację, a w końcowym efekcie tworzenie w pełni ekologicznych warunków osadniczych i rekreacyjnych mieszkańcom Gminy i regionu.

I.1.6. W ekofizjografii, w części poświęconej diagnozie stanu i funkcjonowania środowiska, określono **zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwoju** Gminy Gnojnik:

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy:

Uwarunkowania środowiska kulturowego i krajobrazu
Różnorodność i bogactwo środowiska Małopolski stawia Gminę w sytuacji ważnego ogniwa pomiędzy obszarami zurbanizowanymi centralnej części Małopolski, a obszarami górskimi Karpat.
Należy chronić tożsamość kulturową Gminy oraz wartościowe elementy środowiska naturalnego i krajobrazu.

Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy:

Uwarunkowania środowiska kulturowego i krajobrazu

Kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy winno uwzględnić wartości historyczne środowiska oraz umiejętnie wprowadzać do niego współczesne funkcje, zgodnie z charakterem zachowanych wartości materialnych i tradycji.
Szczególną ochroną należy obejmować, zarówno elementy kultury niematerialnej (folklor, zwyczaje), jak i zabytki kultury materialnej wraz z otoczeniem, dominanty architektoniczne i krajobrazowe, punkty i trasy widokowe oraz umiejętnie je wykorzystywać we współcześnie kształtowanej polityce rozwoju Gminy - z uwzględnieniem zasady zachowania ich dla przyszłych pokoleń.

Pozytywne aspekty wewnętrznych uwarunkowań rozwoju Gminy
Korzystne warunki naturalne – urozmaicony, atrakcyjny krajobraz naturalny i kulturowy (bogactwo świata roślinnego i zwierzęcego oraz zasobów kultury materialnej i niematerialnej) potwierdzony włączeniem Gminy do Obszaru Chronionego Krajobrazu. Nieskażone środowisko - korzystny klimat akustyczny oraz stan powietrza atmosferycznego - na przeważającej części obszaru Gminy.
Możliwość prawidłowego rozwoju podstawowych funkcji Gminy: rolnictwa (wraz z leśnictwem) oraz osadnictwa i rekreacji – korzystny rozkład głównych funkcji gminy w powiązaniu z predyspozycjami jej obszaru. Aktywizacja działań gospodarczych poprzez tworzenie programów rozwoju gminy przy pełnej ochronie środowiska - poprzez **strefowanie przestrzeni i funkcji**.

I.1.7. Ekofizjografia zawiera **ocenę stanu zachowania walorów krajobrazowych oraz możliwości ich kształtowania:**

Walory krajobrazu Gminy:
Krajobraz naturalny posiada ograniczone możliwości kształtowania – dopuszcza się funkcje dozwolone na obszarach chronionego krajobrazu.
Krajobraz kulturowy winien być kształtowany zgodnie z cechami architektury regionalnej i zachowawczo – w obrębie i otoczeniu architektury zabytkowej.

Gmina Gnojnik wyróżnia się urozmaiconym krajobrazem naturalnym, co ma ścisły związek z rzeźbą obszaru oraz sposobem użytkowania i pokrycia terenu. Podstawę pokrycia terenu stanowią tu lasy, przylaski i zadrzewienia, uprawy sadownicze i rolne – w formie tzw. szachownicy a także osadnictwo wiejskie, głównie w formie łańcuchówek oraz licznej zabudowy rozproszonej. Krajobraz naturalny Gminy w obrębie strefy przyrodniczo-czynnej jest dość dobrze zachowany. Mają na to wpływ: stosunkowo czyste środowisko atmosferyczne oraz ograniczone możliwości ekspansji osadniczej w obrębie wyższych partii obszaru.
Lasy porastają tereny nieprzydatne dla rolnictwa: jary, wąwozy, towarzyszą dolinom cieków wodnych i potoków. Liczne osuwiska i nieużytki sprzyjają tendencjom powiększania zasobów leśnych. → **Należy pilnie wprowadzić ochronę najcenniejszych tras krajobrazowych i punktów widokowych. Ochroną należy objąć dominanty krajobrazu naturalnego (wzniesienia) w terenach rolnych (zakaz zabudowy). Ochrona krajobrazu osadniczego winna objąć wartościową strukturę zabudowy wg klasyfikacji JARK (jednostek architektoniczno-krajobrazowych), w tym ochronę substancji zabytkowej w strefach ochrony konserwatorskiej.**

Zagrożenia zasobów krajobrazowych

Podstawowe zagrożenia zasobów krajobrazu Gminy to:
- rozproszony charakter zabudowy oraz dalsza ekspansja osadnictwa mające negatywny wpływ na ład przestrzenny środowiska;

- brak pełnej infrastruktury technicznej, zwłaszcza sanitarnej stwarzający wiele rozproszonych, punktowo niewielkich, lecz sumujących się źródeł zanieczyszczeń – groźnych dla wód, powietrza, gleby, szaty roślinnej;

- nieuporządkowana gospodarka odpadami – bez możliwości szybkiego zorganizowania w obrębie wszystkich jednostek osadnictwa;

- zmiany w obrębie naturalnego środowiska Gminy w dolinach cieków wodnych (zanik otuliny biologicznej);

- nasilający się rozwój osadnictwa na stokach i wzniesieniach na obszarze całej Gminy uwidaczniający się szachownicą obszarów leśnych i malejącym ich areałem zw. również z niewłaściwą, ekspansywną gospodarką leśną.

W wyniku waloryzacji można ustalić podział obszaru Gminy na:

- tereny półnaturalne –
zalesienia i zadrzewienia z naturalnej sukcesji oraz powstałe w wyniku zalesiania, które z upływem czasu nabierają cech naturalności;

- tereny zaburzone –
grunty rolne z roślinnością segetalną, powszechnie towarzyszącą uprawom zbożowym i okopowym, porastającą miejsca o zniszczonej, naturalnej szacie roślinnej;

- tereny przekształcone –
zajęte przez zabudowę kubaturową wsi oraz tereny komunikacyjne, gdzie funkcje ekologiczne zostały ograniczone do minimum; wskutek rozwoju osadnictwa w sposób trwały na części gruntów rolnych nastąpiło zmniejszenie powierzchni biologicznie czynnej;

- tereny zdewastowane –
w obrębie dotychczasowego składowiska odpadów - podlegające procesowi rekultywacji oraz tereny aktualnie zajęte pod działalność produkcyjną; są to tereny, które utraciły wartości użytkowe, a pierwotne naturalne warunki przyrodnicze w ich obrębie uległy całkowitemu przekształceniu.

Formy ochrony krajobrazu włączają Gminę do strefy funkcjonalnej o priorytetowych kierunkach rozwoju: osadnictwa, rolnictwa i rekreacji. Ochrona środowiska przyrodniczego oraz lokalnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej poprzez hamowanie procesów powodujących ich degradację, a w końcowym efekcie tworzenie w pełni ekologicznych warunków osadniczych i rekreacyjnych mieszkańcom Gminy i regionu – to główne zadania dla utrzymania zrównoważonego rozwoju. Obszary Gminy w części przyrodniczo-czynnej cechują znaczne walory krajobrazowe. Tereny rolne stanowią część krajobrazu otwartego, niezabudowanego, co nadaje im znaczną wartość w środowisku lokalnym.

Kształtowanie krajobrazu Gminy
Kształtowanie krajobrazu Gminy winno opierać się na dwóch zasadach:
- zachowania najcenniejszych elementów krajobrazu naturalnego,
- prawidłowego rozwoju krajobrazu osadniczego, co oznacza kontrolowany, umiarkowany rozwój systemów osiedleńczych.

Ocena zgodności dotychczasowego użytkowania i zagospodarowania obszaru z cechami i uwarunkowaniami przyrodniczymi
Na obszarze Gminy wyróżniają się trzy strefy krajobrazowe o zróżnicowanych możliwościach użytkowania i zagospodarowania, które pozostają w całkowicie odmiennej relacji ze środowiskiem przyrodniczym:
- strefa rolniczo-leśna przyrodniczo-czynna (terenów chronionych przed zabudową)

- strefa rolniczo-osadnicza (terenów ekstensywnego rozwoju)

- strefa osadnicza (terenów intensywnego rozwoju).

→ Wyróżnione strefy pozostają jak dotąd w zgodności w uwarunkowaniami przyrodniczymi z zaznaczającą się tendencją przesuwania się granicy strefy osadnictwa w kierunku strefy rolniczo-osadniczej. Zachowanie zgodności użytkowania i zagospodarowania terenów z uwarunkowaniami przyrodniczymi wymagać będzie koncentracji osadnictwa na ściśle określonych terenach oraz skutecznej ochrony terenów otwartych. Rolnictwo, rekreacja, osadnictwo oraz strefa przyrodniczo-czynna winny pozostawać w stosownych relacjach.

Najistotniejszymi działaniami w obrębie głównych dziedzin rozwoju gminy winny stać się:
- rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki,
- osadnictwo niskogabarytowe o niskiej intensywności zabudowy,
- rekreacja na ściśle wyznaczonych terenach i w umiarkowanym zakresie,
- zachowanie istniejących ekosystemów przyrodniczych – flory i fauny,
- zachowanie łącznych walorów krajobrazowych oraz powiązań z otoczeniem.

Ocena stanu środowiska - możliwości ograniczenia zagrożeń
- **dla ochrony krajobrazu** niezbędne jest realizowanie nowego zainwestowania w sposób respektujący wartości układu osadniczego poszczególnych miejscowości; współczesne formy architektoniczne powinny nawiązywać do lokalnych wzorów w zakresie skali, proporcji, stosowanych materiałów i kolorystyki - zakazuje się realizacji obiektów i form architektonicznych niedostosowanych do krajobrazu i rodzimych tradycji (…)

Zagrożenie środowiska w aspekcie wstępnych prognoz rozwoju systemów osiedleńczych
Charakter planowanych zmian w obrębie środowiska Gminy nie odbiega zdecydowanie od dotychczasowego użytkowania i przeznaczenia terenów w obecnie obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy oraz uchwalonych i obowiązujących miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
W Gminie występuje tendencja zwiększonego ruchu budowlanego w zakresie: mieszkaniowym, usługowym, produkcyjnym i rekreacyjnym. Prawidłowy rozwój funkcjonalno-przestrzenny przedmiotowego obszaru wymagać będzie stałego monitoringu przekształceń oraz kontrolowanej urbanizacji. W szczególności winny być precyzyjnie wyznaczone granice ochrony ekologicznej środowiska - formy, tereny i obiekty chronione wraz z planami ochrony.

I.1.8. Ekofizjografia zawiera **ocenę przydatności środowiska dla różnych rodzajów użytkowania i form zagospodarowania:**

Planowana struktura rozwoju funkcjonalno-przestrzennego:
Na obszarze Gminy planuje się utrzymanie podziału na trzy zasadnicze kierunki funkcjonalno-przestrzenne:
– ochrony wartości środowiska naturalnego i kulturowego,
– rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
– rozwoju gospodarczego i przekształceń.
Planowane zmiany funkcjonalno-przestrzenne to:
– nowe inwestycje na terenach rolnych - dotychczas nie zainwestowanych,
– nowe formy użytkowania w obrębie terenów zainwestowanych oraz nie zainwestowanych, w szczególności utworzenie strefy aktywności gospodarczej o produkcyjno-usługowym profilu użytkowania i zagospodarowania,

– dogęszczenia w obrębie istniejących oraz tworzenie nowych koncentracji osadnictwa na terenach rolnych,
– nowe formy przeciwdziałania zagrożeniom naturalnym i antropogenicznym w środowisku.

Struktura przyrodnicza obszaru w aspekcie planowanego rozwoju:

W wyniku planowanych zmian zostanie naruszona struktura terenów rolnych o niższych klasach bonitacyjnych gleb. Nie planuje się inwestycji prowadzących do naruszenia ekologicznej - przyrodniczo-czynnej struktury środowiska. Generalnie, przekształcenia obejmą tereny sąsiadujące z obecnym zainwestowaniem - na zasadzie sąsiedztwa oraz zostaną wyznaczone nowe tereny o najmniejszej ilości ograniczeń - możliwe do zainwestowania, jako kontynuacja dotychczasowych systemów osadnictwa. Powstaną też nowe formy przyrodniczo-czynne środowiska (zalesienia, zadrzewienia) na terenach zrekultywowanych oraz w obrębie nieregularnej, zdewastowanej linii brzegowej terenów leśnych i wód powierzchniowych.

W wyniku planowanych zmian zostanie naruszona dotychczasowa struktura funkcjonalna terenów rolnych i budowlanych:
- wyznaczone zostaną nowe tereny budowlane,
- wprowadzone zostaną nowe formy użytkowania w obrębie terenów zainwestowanych,
- podjęte zostaną działania w zakresie dogęszczenia istniejących oraz tworzenia nowych koncentracji osadnictwa,
- dokonane zostaną modernizacje oraz inne przekształcenia i nowe inwestycje w obrębie napowietrznych i podziemnych liniowych oraz powierzchniowych elementów zainwestowania infrastruktury technicznej i komunikacyjnej.

Przekształcenia obejmą tereny graniczące z obecnym zainwestowaniem - na zasadzie sąsiedztwa oraz zostaną wyznaczone nowe tereny o najmniejszej ilości ograniczeń - możliwe do zainwestowania, jako kontynuacja dotychczasowych systemów osadnictwa.

I.1.9. W ekofizjografii, w części dotyczącej oceny warunków w obrębie terenów objętych zmianą mpzp Gminy Gnojnik zalecono:

W zakresie ochrony przyrody – obowiązuje spełnienie warunków ochrony Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego.

Przy wprowadzaniu i kształtowaniu nowych form zieleni, obowiązuje uwzględnienie historycznych uwarunkowań oraz lokalnego charakteru i składu gatunkowego roślin.

Wnioski:
Na obszar Gminy nie wprowadza się inwestycji, które mogłyby znacząco wpłynąć na pogorszenie stanu flory i fauny oraz krajobrazu.

Podsumowanie – analiza zapisów zawartych w Opracowaniu ekofizjograficznym:
Opracowanie ekofizjograficzne jest dokumentem, który w szczegółowy sposób opisuje stan istniejący i walory przyrodniczo-krajobrazowe Gminy. Ponadto, ekofizjografia formułuje aspekty problemowe oraz ocenę stanu i przydatności środowiska. Opracowanie jest dokumentem sporządzonym na potrzeby Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gnojnik. W zakresie dokumentu znajduje się:
- **rozpoznanie** i **charakterystyka** stanu oraz funkcjonowania środowiska;
- **diagnoza** stanu funkcjonowania środowiska;
- **określenie** przyrodniczych predyspozycji do kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej, polegające w szczególności na wskazaniu obszarów, które powinny pełnić przede wszystkim funkcje przyrodnicze;

- **ocena** przydatności środowiska, polegająca na określeniu możliwości rozwoju i ograniczeń dla różnych rodzajów użytkowania i form zagospodarowania obszaru;
- **wnioski** – określenie uwarunkowań ekofizjograficznych, formułowanych w postaci wniosków z analiz, prognoz i ocen.

Ekofizjografia jest więc dokumentem niezwykle ważnym z punktu widzenia zbadania stanu istniejącego przyrody i krajobrazu a także rozpoznania problemów, jednak nie stanowi dokumentu operacyjnego, o randze Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, który jest aktem prawa miejscowego.

Wśród pięciu celów sporządzania ekofizjografii, znajdują się m.in. takie, które bezpośrednio mogą przyczynić się do polepszenia warunków dla ochrony przyrody. Należą do nich:

- zapewnienie trwałości podstawowych procesów przyrodniczych na obszarze objętym planem zagospodarowania przestrzennego,
- zapewnienie warunków odnawialności zasobów środowiska,
- eliminowanie lub ograniczanie zagrożeń i negatywnego oddziaływania na środowisko.

I.2. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień krajobrazowych na podstawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik[3]

Ustalenia zawarte w mpzp wynikają z zapisów SUiKZP oraz oparte są na opracowaniu ekofizjograficznym. Mpzp jest więc kompatybilny z pozostałymi dokumentami planistycznymi i strategicznymi Gminy Gnojnik. Przedmiotowe zagadnienia krajobrazowe zostały zawarte przede wszystkim w dziale IV mpzp *(Dział IV – ustalenia szczegółowe - zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego oraz ochrony środowiska)* oraz w Dziale VIII *(Dział VIII - Ustalenia szczegółowe - szczególne warunki zagospodarowania terenów usytuowanych w strefach I)*. Dodatkowe ustalenia zawarto w działach dotyczących zasad i warunków zagospodarowania terenów (Dział III), kształtowania zabudowy (Dział V), budowy infrastruktury technicznej (Dział VI) i systemów komunikacji (Dział VII). Wszystkie bowiem elementy wyposażenia krajobrazu – od naturalnych skupisk zieleni, zabudowy i jej form po linie wysokiego napięcia wpływają na jakość krajobrazu i przyczyniają się do obrania odpowiednich metod jego konserwacji.

I.2.1. W Dziale II mpzp - Ustalenia ogólne - zasady kształtowania struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawiono:

Zasady ochrony i kształtowania historycznej struktury przestrzennej:

1) indywidualna i krajobrazowa ochrona zabudowy historycznej istniejących obiektów i obszarów zabytkowych wraz z otoczeniem, podporządkowana wnioskom i decyzjom konserwatorskim, w tym: przywracanie zabytkowych obiektów i obszarów do jak najlepszego stanu;
2) utrzymanie istniejącego zainwestowania – zabudowy współczesnej, z dopuszczeniem uzupełnień i przekształceń istniejącej struktury osadniczej (remonty bieżące i kapitalne, wymiana substancji) przy zachowaniu głównych zasad rozwoju przestrzennego gminy, jak:
a) utrzymanie historycznych podziałów własnościowych (w miarę możliwości), sieci ulic i dróg,
b) ochrona tradycyjnej skali zabudowy wraz z dominantami architektonicznymi i krajobrazowymi,
c) kształtowanie wnętrz ulicznych oraz dróg i traktów pieszych, poprzez porządkowanie pierzei ulicznych, elementów małej architektury, oświetlenia, układów zieleni, form i pokryć dachowych, kolorystyki elewacji,

[3] **Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik** (UCHWAŁA NR XXXI/300/14 RADY GMINY W GNOJNIKU z dnia 29 stycznia 2014 r.), *zwany dale:j mpzp*

form ogrodzeń, materiałów nawierzchni ulic i ciągów pieszych – chodników, poboczy, dojść i wjazdów na posesje,
d) utrzymanie ekspozycji wartościowych obiektów, panoram i osi widokowych poprzez zachowanie istniejących ciągów drogowych z ekspozycją lokalnych dominant (wież kościołów, założeń dworsko-parkowych, znaków szczególnych – pomników, itp.),
e) porządkowanie istniejącej struktury osadniczej z wykluczeniem wprowadzania elementów agresywnych w skali i formie oraz niszczenia elementów tradycyjnych i charakterystycznych dla danego obszaru, przy czym:
– przez elementy agresywne dla danego obszaru należy rozumieć sposób kształtowania obiektów bez odniesienia do otoczenia (obiekty zbyt wysokie lub zbyt rozbudowane), stosowanie ostrych, jaskrawych barw i obcych lokalnej tradycji budowlanej – materiałów wystroju elewacji (lusterka, skorupy),
– przez „elementy „charakterystyczne" dla danego obszaru należy rozumieć miejscowy sposób kształtowania zabudowy (w formie i skali), lokalne detale konstrukcyjne i elementy wystroju zewnętrznego budynków (okna, zadaszenia, wejścia do budynków, ganki, schody, formy dachów, materiały wykończeniowe i inne elementy),
– przez elementy tradycyjne na danym obszarze należy rozumieć charakterystyczne cechy krajobrazu oraz szczególne wartości kulturowe (układ sieci drożnej, obiekty o wartościach etnograficznych, sakralne zabytki małej architektury, założenia dworsko-parkowe, zespoły kościelno-plebańskie itp.).

W celu zachowania, odbudowy i kształtowania zabytkowego krajobrazu kulturowego obowiązuje – wg szczegółowych ustaleń planu:
1) dbałość o stan zachowania najcenniejszych wyznaczników kulturowych gminy, kształtujących poczucie tożsamości lokalnej mieszkańców;
2) utrzymanie, w obszarach chronionych przed zabudową, krajobrazu otwartego o wartościowych powiązaniach przestrzennych.
3) kompleksowe kształtowanie współczesnego krajobrazu kulturowego w oparciu o rodzime uwarunkowania historyczne – tożsamość kulturową i zachowane, wartościowe elementy środowiska gminy.

Powyższe wytyczne ogólne przedstawiają najważniejsze wskazania dla kształtowania krajobrazu, które zostały rozwinięte i uszczegółowione w kolejnych częściach mpzp.

I.2.2. W mpzp określono **zasady ochrony i kształtowania współczesnej struktury przestrzennej**:

Zasady kształtowania współczesnej struktury przestrzennej - wg szczegółowych ustaleń planu:
1) ograniczenie gabarytów wysokościowych oraz kształtowanie sylwet projektowanych obiektów w nawiązaniu do tradycji architektonicznej;
2) stosowanie kompozycji przestrzennej, z uwzględnieniem:
a) roli projektowanego elementu, lub zespołu przestrzennego w strukturze wsi oraz krajobrazu,
b) skali czasowej (analizy zmienności wrażeń pod wpływem ruchu),
c) perspektyw widokowych,
d) zagadnień oświetlenia i barwy z wyzyskaniem ich walorów,
e) kompozycji zieleni traktowanej jako integralna część projektowanego obiektu lub zespołu (formy, barwa, czynnik wzrostu roślin);
3) w kształtowaniu struktury przestrzennej należy uwzględnić wyraźne identyfikatory przestrzeni:
a) **elementy krystalizujące plany zabudowy** (w koncepcjach oraz projektach zagospodarowania terenów): place, osie kompozycyjne, pasma zieleni oddzielające poszczególne ogniwa struktury układu osadniczego (skupione, pasmowe, rozproszone);
b) **drogi i trakty piesze** – wprowadzające element zmienności, architekturę ruchu oraz elementy symbolu w otoczeniu;

c) **rejony o charakterze dzielnic** – o odmiennych rysach strukturalnych, znaczeniowych, społecznych, w tym: koncentracje osadnicze – o lokalnej tradycji i nazewnictwie (przysiółki);
d) **linie i pasma graniczne:**
– lokalne zjawiska przestrzenne,
– progi psychiczne (odmienne potrzeby),
– granice współżycia grup społecznych (przerwy pomiędzy poszczególnymi zespołami zabudowy),
– ograniczenia przestrzeni (rzeki i potoki, naturalne wzniesienia terenu, granice administracyjne gminy i miejscowości, drogi, obszary leśne, jary i wąwozy);
e) **dominanty układu przestrzennego:**
– architektoniczne – o wartościach symbolicznych i znaczeniu społecznym w danej miejscowości,
– krajobrazowe – w obrębie naturalnych wzniesień;
f) **wybitne elementy krajobrazu:**
– krajobraz osadniczy dolin cieków wodnych,
– perspektywy widokowe;
g) **punkty węzłowe** – skrzyżowania ważnych dróg, miejsca wnikania odmiennego krajobrazu (dalekie, ciekawe widoki);
h) **znaki szczególne** – pomniki, formy i detale architektoniczne, wybitne lub istotne cechy krajobrazu naturalnego (tradycyjne systemy budowlane, drobna skala zabudowy, regionalne formy architektoniczne i układy osadnicze) i kulturowego (osadnictwo w dolinach cieków wodnych i na wzniesieniach oraz tereny leśne i wynikające z tego układu perspektywy widokowe), cechy społeczne (tradycje lokalne).

Wprowadza się obowiązek kształtowania struktury przestrzennej gminy, przy pełnej ochronie elementów i układów tradycyjnych, z uwzględnieniem wzajemnych powiązań i zależności pomiędzy architekturą zabytkową i tworzoną współcześnie (…).

Podsumowanie – analiza zapisów Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Gnojnik:
Powyższe zasady ochrony i kształtowania współczesnej struktury przestrzennej realizują ideę ochrony krajobrazu, która jest elementem szerszego pojęcia - konserwacji krajobrazu. *„Współczesne pojęcie konserwacji jest określeniem na tyle szerokim, że jego częścią składową jest zarówno ochrona jak i właściwa konserwacja, a także rewaloryzacja i rekultywacja. Ochrona staje się pojęciem wyższym, dotyczącym tylko działania zachowawczego, nie obejmującym działania czynnego w stosunku do obiektu, które mieści się w pojęciu konserwacji (…). Złożoność pojęcia konserwacji krajobrazu polega na tym, iż mieści się w nim stosunek konserwatorski zarówno do obiektów przyrodniczych (np. stare drzewo, zagajnik cisowy, fragment krajobrazu pierwotnego), jak i do obiektów kulturowych (np. zespół zabytkowych budynków w otwarty krajobrazie, stare miasto, otwarty krajobraz rolniczy”.*[4]
Reasumując, w pojęciu konserwacji krajobrazu mieszczą się pojęcia:
- ochrony jako postawy na ogół biernej, mającej charakter raczej zachowawczy
oraz
- konserwacji właściwej, rewaloryzacji, rekultywacji jako postawy na ogół czynnej mającej charakter twórczy.
Zapisy mpzp stanowią zbiór ogólnych wytycznych dla kształtowania krajobrazu, z uwzględnieniem jego walorów historycznych i współczesnych a także obecnych potrzeb i tendencji rozwoju. Ten zbiór wskazań powinien być doprecyzowany na kolejnych etapach procesów inwestycyjnych i działań mających wpływ na jakość krajobrazu. Warto więc, na podstawie mpzp i w zgodzie z jego zapisami, tworzyć bardziej szczegółowe opracowania, takie jak: waloryzacje krajobrazu, strategie zarządzania terenami zieleni, inwentaryzacje przyrodniczo-krajobrazowe i inne.

[4] Bogdanowski J., Łuczyńska-Bruzda M., Novak Z., Architektura krajobrazu. PWN Warszawa-Kraków 1981

I.3. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień krajobrazowych na podstawie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik[5]

Jak już wspomniano na wstępie niniejszego opracowania, Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gnojnik jest dokumentem opracowanym blisko 20 lat temu, a gmina jest obecnie w trakcie przygotowywania nowego studium. W związku z powyższym, analiza zapisów studium ograniczy się tu wyłącznie do informacji ogólnych i tych, które wciąż pozostają aktualne.

I.3.1. W studium, w Tomie II – Część A. – pkt. 3. Ochrona krajobrazu – wskazano Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Wiśnickiego jako wiodącą formę ochrony krajobrazu na terenie gminy. Dokładne dane na temat form ochrony krajobrazu zawarto w Tomie II – Część C. – tabela 2a – „Strefy ochrony krajobrazu naturalnego".

W studium, w Tomie II – Część B. – pkt. 4. Główne kierunki polityki w zakresie ochrony zasobów i przekształcania struktury gminy – opisano „Politykę w zakresie ochrony środowiska". Jako główne walory gminy wskazano: dobry stan czystości powietrza, znaczne powierzchnie terenów leśnych i zadrzewień, a także znaczne walory krajobrazowe. Wartości te określono jako wymagające zabezpieczenia przed wszelkimi poczynaniami, które mogłyby zdeprecjonować wymienione powyżej zasoby środowiska. Zaznaczono również konieczność ochrony obszaru gminy przed inwestycjami pogarszającymi stan ochrony środowiska. Wskazano również potencjalne lokalizacje i działania dla:
- ewentualnych emitorów,
- w odniesieniu do uciążliwości układu komunikacyjnego,
- działań związanych z ograniczeniem wzrastających zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych,
- gospodarowania odpadami komunalnymi,
- wykorzystania zasobów surowców,
- właściwej polityki prowadzonej w odniesieniu do terenów zielonych, szczególnie terenów zieleni wysokiej, tj. lasów i zadrzewień, w tym zieleni stanowiącej biologiczną odbudowę rzek i potoków oraz zadrzewień śródrolnych,
- polityki w zakresie kształtowania krajobrazu gminy, także kulturowego.

W kolejnym punkcie opisano politykę ochrony dóbr kultury, które wpływają na stan i jakość krajobrazu. Te ogólne wytyczne zostały następnie uszczegółowiona w części tabelarycznej, zawierającej karty zabytków i w części określającej wytyczne konserwatorskie. Z punktu widzenia krajobrazowego, istotnym jest punkt „Kierunkowe działania w celu ochrony najcenniejszych zasobów środowiska kulturowego gminy". W okresie kiedy powstawało obowiązujące jeszcze studium (1999 r. i wcześniej) panowała tendencja do obejmowania ochroną zabytków, które kojarzone były głównie z poszczególnymi obiektami. Ochrona, a raczej konserwacja, krajobrazu, założeń krajobrazowych i zespołów przyrodniczo-kulturowych, jest dziedziną, która rozwinęła się w późniejszym okresie. Niemniej jednak, w studium określono kierunki działań dla ochrony dóbr kultury, w tym również krajobrazu:
- prawidłowe kształtowanie zabudowy doliny rzeki Uszwicy,
- ochrona historycznego układu osadniczego wsi Biesiadki oraz zabytkowych jej elementów,
- zachowanie wiejskich przysiółków z ich lokalnym nazewnictwem,
- ochrona pn-wsch. oraz pd-zach. części gminy przed ekspansją osadnictwa,
- przeciwdziałanie „ZANIKANIU" obiektów zewidencjonowanych pod względem konserwatorskim i archeologicznym,
- świadome kształtowanie przestrzeni poprzez ochronę dominant architektonicznych i krajobrazowych, punktów, ciągów i dróg widokowych,

[5] Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik, UCHWAŁA RADY GMINY GNOJNIK Z DNIA 6 LUTEGO 1999 r. NR IV/24/99

- dbałość o otoczenie i ekspozycję wartościowych obiektów i zespołów na terenie gminy,
Dbałość o stan zachowania, względne odtwarzanie swoistego „WYZNACZNIKA KULTUROWEGO", jakim są niezwykle zróżnicowane historycznie i stylistycznie, sakralne zabytki małej architektury – kapliczki, figury i krzyże przydrożne,
- utrzymanie krajobrazu OTWARTEGO, charakteryzującego się wartościowymi powiązaniami,
- kształtowanie współczesnego krajobrazu kulturowego w oparciu o rodzime uwarunkowania historyczne.

II ZAGADNIENIA PRZYRODNICZE

II.1. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień krajobrazowych na podstawie Opracowania ekofizjograficznego Gminy Gnojnik

II.1.1. Z punktu widzenia przyrodniczego, istotnym jest, iż cały teren Gminy Gnojnik jest częścią ustanowionej formy ochrony przyrody - **Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego.**

Ekofizjografia zawiera szczegółowy opis bogactwa flory i fauny OChKWPW. Jego fragment podsumowujący zawiera następujące dane:
„Flora Pogórza Wiśnickiego liczy około 850 gatunków roślin naczyniowych. W granicach OChKWPW spotykanych jest wiele jej wartościowych elementów, co wynika ze stosunkowo dobrego stanu zachowania środowiska przyrodniczego. O wysokiej wartości florystycznej Obszaru świadczy fakt występowania na jego terenie wielu gatunków chronionych, rzadkich i zagrożonych wyginięciem, górskich, kserotermicznych oraz osiągających na omawianym terenie granicę swego zasięgu.
Flora chroniona liczy 35 gatunków (wg danych z literatury i rozpoznania terenowego) w tym 25 podlegających ochronie całkowitej i 10 częściowej. Do najbardziej interesujących wśród nich należy; buławnik wielkokwiatowy Cephalanthera damasonium i mieczolistny C. longifolia, (Złota), storczyk blady Orchis pallens i purpurowy O. purpurea (Rezerwat „Panieńska Góra) (…)
Świat zwierzęcy tego regionu jest bardzo bogaty na co wpływa duża różnorodność nisz ekologicznych o znacznym stopniu naturalności. Charakterystyczny dla tego terenu układ elementów fauny i flory jest wynikiem wielu przeobrażeń historycznych, w znacznym stopniu jest również uzależniony od położenia geograficznego, budowy geologicznej i rzeźby terenu".

II.1.2. W ekofizjografii wskazano typy, lokalizacje i powierzchnie **lasów ochronnych:**

Na obszarze Gminy obowiązuje szczególna ochrona terenów leśnych uznanych za lasy ochronne, na podstawie Decyzji Wojewody Małopolskiego Nr OŚ.V-6113/2/99 z dnia 16 lutego 1999 r., w tym:
lasy ochronne – wodochronne stanowiące własność osób fizycznych – położone w miejscowościach:
- Biesiadki – 52,98 ha,
- Gosprzydowa - 323,22 ha,
- Uszew – 52,26 ha,
- Zawada Uszewska – 27,54 ha,
- Żerków – 15,76 ha;

lasy ochronne – wodochronne stanowiące własność osób prawnych – położone w miejscowościach:
- parafia rzymsko-katolicka w Gnojniku – 4,48 ha,
- parafia rzymsko-katolicka w Uszwi – 1,47 ha,
- Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna „Jeziorany" w Zawadzie Uszewskiej – 17,35 ha;

mienie komunalne Urzędu Gminy w Gnojniku:
- Uszew – 0,25 ha,
- Zawada Uszewska – 0,15 ha,

- Gnojnik – 1,17 ha,
- Gosprzydowa – 8,83 ha,
- Żerków – 0,11 ha,
- Lewniowa – 0,22 ha.

II.1.3. Istotną kwestią dotyczącą kompleksowej ochrony obszarów o znaczeniu przyrodniczo-krajobrazowym są **powiązania ekologiczne zewnętrzne i wewnętrzne**. Ekofizjografia określa je następująco:

Powiązania ekologiczne - zewnętrzne
System obszarów chronionego krajobrazu stanowi ważny element wielko-przestrzennego systemu ochrony przyrody i krajobrazu Polski południowo-wschodniej oraz systemu krajowego. Zaspokaja on także potrzeby związane z turystyką i wypoczynkiem.
Obszar gminy Gnojnik włączony został w system wielko-przestrzennych form ochrony w postaci Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego. Poprzez system OCHK oraz dolin większych cieków wodnych, Gmina ma rozległe powiązania ekologiczne z całym łańcuchem wielko-przestrzennych elementów form ochrony przyrody i krajobrazu – obszarami chronionego krajobrazu gmin i województw ościennych, parkami krajobrazowymi, aż po parki narodowe.

Powiązania ekologiczne - wewnętrzne
Ważną rolę w systemie ekologicznym Gminy odgrywają ciągi i korytarze ekologiczne o znaczeniu lokalnym, które umożliwiają migrację zwierząt i roślin. Bez powiązań w obrębie poszczególnych ekosystemów następuje tworzenie się wysp ekologicznych, których ekosystemy po pewnym czasie ulegają degradacji. Szczególne znaczenie posiadają powiązania wzdłuż cieków wodnych, wiążące się ze sobą większe ekosystemy. W miejscach przerywanych pasm ekologicznych winny być tworzone powiązania odtwarzające ciągi migracyjne roślin i zwierząt. Istotnym elementem krajobrazu Gminy są lasy zajmujące ok. 25 % jej powierzchni. Na terenach nie zalesionych, szatę roślinną tworzą zespoły towarzyszące uprawom polowym i typowe zespoły zbiorowisk łąkowych.
Drzewostan jest ubogi, występuje w nieregularnych kępach lub szpalerach i ciągach – głównie w dolinach rzek oraz w obrębie terenów zabudowanych. Tereny otwarte, tj. łąki i pola uprawne są ostoją drobnej zwierzyny łownej.
Obowiązuje ochrona kompleksów przyrodniczych wg kategorii 1, 2, 3, 4, 5.
Kategoria 1:
tereny jarów, wąwozów, źródlisk z drzewostanami wysokich klas wieku, nawiązującymi do zbiorowisk naturalnych ze stanowiskami roślin chronionych i gatunkami o dużej wartości przyrodniczej.
Lokalizacja terenów kategorii 1:
południowo-zachodnia część Gminy, w obrębie miejscowości Gosprzydowa.
Kategoria 2:
kompleksy leśne o dużej różnorodności biocenotycznej i gatunkowej ze stanowiskami roślin chronionych - prowadzona na tych terenach gospodarka leśna winna gwarantować utrzymanie drzewostanów w średnich i starszych klasach wieku; chronić należy przestoje starszych drzew, częściowo pozostawiać posusz, jako siedliska dla pożytecznej fauny.
Lokalizacja terenów kategorii 2: północno-wschodnia część Gminy, w obrębie miejscowości Uszew oraz Biesiadki.
Kategoria 3: zwarte kompleksy leśne o małej różnorodności biocenotycznej, które w wyniku działalności gospodarczej nie powinny ulegać zmniejszeniu – lasy o powyższych cechach stanowią znaczną część zwartych kompleksów leśnych gminy i zajmują wyższe partie górskie.
Lokalizacja terenów kategorii 3: północno-wschodnia i południowo-zachodnia część Gminy w sąsiedztwie kompleksów kat. 1 i 2.

Kategoria 4: kompleksy leśne o małej różnorodności biocenotycznej, drzewostany młodszych klas i wieku o charakterze boru mieszanego lub tereny o mozaikowatej strukturze płatów zbiorowisk leśnych, łąk, pól, zadrzewień i zakrzewień przeplatających się z rozproszoną zabudową typu zagrodowego na powierzchniach tych wskazane jest zwiększenie różnorodności gatunkowej i odtworzenie płatów lasów liściastych na siedliskach żyźniejszych.
Lokalizacja terenów kategorii 4: wschodnia część Gminy, w obrębie miejscowości Biesiadki.
Kategoria 5: tereny o charakterze korytarzy ekologicznych, biegnące wzdłuż potoków i mniejszych cieków wodnych, gwarantujące utrzymanie powiązań pomiędzy większymi kompleksami leśnymi, stanowiące ostoję dla wielu gatunków wypartych z terenów będących w użytkowaniu rolniczym lub zajętych pod budownictwo **(należy zdecydowanie przeciwdziałać przerywaniu korytarzy przez zabudowę i pola orne)**.
Lokalizacja terenów kategorii 5: w obrębie całej Gminy, szczególnie wzdłuż lokalnych potoków oraz jarów wąwozów.

II.1.4. Ekofizjografia opisuje **zagrożenia w obrębie lokalnych ekosystemów** i wskazuje dla nich zalecenia ochronne**:**

Naturalny system powiązań ekologicznych Gminy o istotnym znaczeniu tworzą:
- ekosystemy leśne,
- ekosystemy doliny rzeki Uszwicy oraz sieci lokalnych cieków wodnych,
- ekosystemy łąkowe - obszary użytków zielonych stanowiących bazę równowagi ekologicznej dla sąsiadujących, łatwo wysuszających się obszarów.

Barierami niszczącymi naturalny system ekologiczny Gminy są:
- zmiana stosunków wodnych (regulacja rzek, melioracje odwadniające, osuszenie oczek wodnych i terenów podmokłych) - zanik ekosystemów hydrogenicznych odznaczających się wysokim stopniem bioróżnorodności,
- wypalanie traw i wiklin nadrzecznych,
- powstawanie barier ekologicznych (liniowe elementy infrastruktury technicznej, ciągi komunikacji drogowej oraz intensywna, zwarta zabudowa - głównie w centrach miejscowości,
- uproszczenie struktury krajobrazu rolniczego (zanikanie elementów różnicujących krajobraz: zadrzewień i zakrzewień śródpolnych, wysp leśnych, oczek wodnych, skarp, torfowisk, zagłębień bezodpływowych i innych elementów.

Środowisko przyrodnicze Gminy, w szczególności obszary leśne i ciągi ekologiczne, winny być chronione przed dewastacją i zabudową, gdyż stanowią one ważne drogi wymiany informacji genetycznej, niezbędnej dla prawidłowego funkcjonowania istniejących ekosystemów. Na terenach rekultywowanych należy dążyć do odtwarzania lokalnych, pierwotnych ekosystemów. Obowiązuje ochrona istniejącej szaty roślinnej przed dewastacją. Dla ochrony korytarzy ekologicznych, należy tworzyć przepusty ekologiczne w obrębie dróg i skupisk zabudowy, w celu powiązania ich z krajową siecią ekologiczną.

II.1.5. W ekofizjografii wskazano **zmiany zachodzące w środowisku w obrębie terenów przyrodniczych:**

Strefa przyrodniczo-czynna obszaru Gminy Gnojnik zmienia się pod wpływem różnorodnych czynników, którymi są:
- procesy przebiegające w obrębie lokalnych ekosystemów – wewnętrzne:
- zmniejszająca się lokalnie odporność terenów leśnych na czynniki chorobotwórcze oraz niekontrolowane wycinki drzew,

- erozja gleb (krawędziowa, wgłębna, powierzchniowa) oraz procesy zapadliskowe i osuwiskowe, zwłaszcza w rejonie jarów i wąwozów,
- wietrzenie i denudacja warstw skalnych,
- obrywanie się brzegów, postępujące procesy tworzenia meandrów w obrębie cieków wodnych, niszczące naturalną obudowę biologiczną;

- procesy wynikające z postępującej ekspansji osadniczej – zewnętrzne:

- niszczenie jednorodnej przestrzeni i struktury przyrodniczo-czynnej poprzez niekontrolowaną zabudowę terenów otwartych na stokach wzniesień,
- intensyfikacja rozwoju budownictwa, szczególnie wzdłuż dróg wojewódzkich i powiatowych,
- nadmierne rozprzestrzenianie się zabudowy wzdłuż lokalnych dróg oraz wnikanie w jednorodne tereny rolne jako konsekwencja odsuwania się od ponadlokalnych tras komunikacyjnych, osuwisk, terenów zalewowych,
- zanieczyszczenia wielkoobszarowe terenów rolnych spowodowane niewłaściwą gospodarką rolną oraz systemami nawożenia,
- zanieczyszczenie wód wynikające z braku właściwych rozwiązań sanitarnych,
- gorsza jakość powietrza – zwłaszcza w obrębie ponadlokalnych tras komunikacji drogowej i kolejowej.

II.1.6. Ekofizjografia wskazuje ponadto zagrożenia środowiskowe występujące na terenie Gminy:

Zagrożenia antropogeniczne środowiska - dane ogólne:

– zanieczyszczenie wód powierzchniowych i podziemnych, nie odpowiadające normom w zakresie parametrów bakteriologicznych i fizyko-chemicznych,

– zanieczyszczenia atmosferyczne, w tym: emisja zanieczyszczeń technologicznych, komunalnych i komunikacyjnych prowadząca do spadku odporności biologicznej roślinności, szczególnie lasów iglastych; istotnymi składnikami zanieczyszczeń oddziaływującymi na stan zieleni są pyły, które wpływają ujemnie na rośliny poprzez zmianę środowiska glebowego (akumulacja metali ciężkich – szczególnie ołowiu, cynku, miedzi i magnezu), zmianę właściwości roślin (utrudnienie w dostępie światła, podniesienie temperatury, utrudnienie wymiany gazowej); również zanieczyszczenia gazowe (związki siarki, węgla i azotu) wpływają na degradację szaty roślinnej,

– pogorszenie klimatu akustycznego, w szczególności w obrębie terenów mieszkaniowych usytuowanych przy drodze krajowej,

– nieuporządkowana gospodarka ściekowa - w trakcie realizacji (brak kompleksowych rozwiązań sanitarnych, powodujących powstawanie zanieczyszczeń wielkoobszarowych degradujących środowisko wodne i glebowe (odcieki z nieprawidłowo eksploatowanych zbiorników bezodpływowych),

– nieuporządkowana gospodarka odpadami - w trakcie realizacji (brak kompleksowych rozwiązań w zakresie gromadzenia i utylizacji odpadów) oraz „dzikie” wysypiska śmieci negatywnie wpływające na całokształt środowiska przyrodniczego,

– skażenie gleb w obrębie byłego składowiska odpadów w Uszwii, które wymaga prowadzenia prac rekultywacyjnych;

– promieniowanie elektromagnetyczne wzdłuż linii elektroenergetycznej 400 kV.

W ekofizjografii opisano również szczegółowo zagrożenia dla poszczególnych komponentów środowiska: wód powierzchniowych, wód podziemnych, powietrza i opadu atmosferycznego a także: zagrożenia klimatu akustycznego, gospodarki ściekowej i gospodarki odpadami, zanieczyszczenia gleb, promieniowania elektromagnetycznego, eksploatacji surowców mineralnych i innych awarii środowiskowych (przewozy ładunków niebezpiecznych, awarie w zakładach przemysłowych).

Zagrożenia naturalne środowiska - dane ogólne:

- zagrożenie powodziowe – obszary zagrożone zalaniem wodami powodziowymi,
- zagrożenie skażeniem gleb i wód gruntowych – posiadające bezpośredni związek z występowaniem powodzi i wylewami zanieczyszczonych wód rzek i potoków,
- zjawiska denudacyjne w obrębie linii brzegowej rzek i potoków,
- zagrożenie pożarowe – pożary w obrębie kompleksów leśnych spowodowane długotrwała suszą,
- zagrożenie występowaniem niekorzystnych warunków topoklimatu – niekorzystne warunki wilgotnościowe, zaleganie mgieł na obszarach stałego lub okresowego występowania wód gruntowych płytko pod powierzchnią terenu, co w szczególności dotyczy dolin cieków wodnych,
- gradobicia,
- susze.

II.1.7. W ekofizjografii wskazano **diagnozę stanu i funkcjonowania środowiska:**

Uwarunkowania środowiska naturalnego:
W Gminie występuje umiarkowana ilość powierzchni gleb chronionych i szczególnie chronionych, co warunkuje kierunki i zakres możliwości rozwoju zainwestowania, ze względu na charakter tych zasobów. Gminę Gojnik - w przeważającej części obszaru - charakteryzują dogodne warunki czystości powietrza, a także – dogodny klimat akustyczny. Naturalne warunki klimatu Gminy – sprzyjają zarówno rozwojowi mieszkalnictwa, jak i rolnictwa. Czynnikiem w pewnym jeszcze stopniu ograniczającym możliwości rozwoju gospodarczego i przestrzennego są zagrożenia środowiska, spowodowane brakiem całkowitego rozwiązania systemu sanitarnego Gminy (oczyszczania i odprowadzania ścieków), a także – perspektywicznie zabezpieczonych systemów: gromadzenia i usuwania, neutralizacji i utylizacji odpadów, zarówno przemysłowych, jak i niebezpiecznych (w trakcie realizacji).

Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju Gminy – uwarunkowania środowiska naturalnego:
Pomimo tego, iż w Gminie występują gleby chronione i szczególnie chronione, co powinno warunkować kierunki i zakres możliwości rozwoju zainwestowania, ze względu na charakter takich zasobów – osadnictwo rozwija się poprzez bodźce zewnętrzne w postaci intensywnej urbanizacji pobliskiego pasma Kraków - Bochnia - Brzesko - Tarnów oraz Kraków - Nowy Sącz. Gminę charakteryzują dość dogodne warunki czystości powietrza, a także – dogodny klimat akustyczny – poza pasmem osadniczym wzdłuż trasy drogi krajowej, gdzie występują znacznie gorsze warunki środowiskowe.
Naturalne warunki klimatu Gminy – sprzyjają zarówno rozwojowi osadnictwa, jak i rolnictwa (zwłaszcza produkcji roślinnej): duże nasłonecznienie znacznie mniejsza - w porównaniu z aglomeracjami miejskimi - ilość dni mglistych oraz wyższe średnie temperatury roczne. Czynnikiem ograniczającym obecne możliwości rozwoju gospodarczego i przestrzennego są zagrożenia środowiska, spowodowane brakiem kompleksowo rozwiązanego systemu kanalizacji (oczyszczanie i odprowadzanie ścieków). Poważnym zagadnieniem jest ochrona wód podziemnych, która winna wyrażać się polityką traktowania zasobów tych wód, jako rezerwę, a nie podstawę w zaopatrzeniu Gminy w wodę.
- Studium

II.1.8. W ekofizjografii przedstawiono ocenę **odporności środowiska na degradację oraz zdolność do regeneracji:**

Obszary objęte szkodliwym oddziaływaniem na środowisko:
Wokół istniejących cmentarzy na terenach zwodociągowanych obowiązuje strefa 50 m, a wokół cmentarzy na terenach nie zwodociągowanych - strefa 150 m, w których występują ograniczenia dotyczące lokalizacji budynków mieszkalnych, zakładów produkcyjnych i magazynujących żywność, studni, źródeł i cieków

wodnych dostarczających wodę do celów spożywczych i gospodarczych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Gospodarki Komunalnej z dnia 25 sierpnia 1959 roku.

Degradacja naturogeniczna:
Morfologia terenu, budowa geologiczna oraz wylesienie stoków powodują, że na obszarze Gminy występują procesy erozyjno-denudacyjne. Erozja gleb następuje w różnym stopniu nasilenia, zależnym od stopnia nachylenia stoku. Występują zjawiska osuwania się gruntu. Z tych samych przyczyn tereny Gminy narażone są na niebezpieczeństwo powodzi związane głównie z doliną rzeki Uszwicy. Właściwe zagospodarowanie rolnicze i leśne terenów narażonych na w/w procesy, pozwoli na złagodzenie niekorzystnych zjawisk.

Degradacja spowodowana poprzez ekspansję osadnictwa.:
Najistotniejszym czynnikiem mogącym mieć wpływ na degradację środowiska Gminy jest ekspansja osadnictwa w kierunku zalesionych stoków, osuwisk oraz terenów zalewowych. Osadnictwo wypełniło już doliny rzek i innych cieków wodnych. Ze względu na brak alternatywy **istotną sprawą jest wyznaczenie granicy rolno-leśnej i lokalnych terenów ochrony krajobrazu w obszarach rolnych, co przyczyni się do ograniczenia rozwoju osadnictwa. Zabudowa poza dolinami winna kształtować się w skoncentrowanych strukturach. Niezbędne jest podjęcie w najbliższym czasie realizacji kolejnych oczyszczalni ścieków w południowej części Gminy**. Sanitacja całego obszaru Gminy winna przyczynić się do poprawy czystości rzek i potoków. Zatrzymanie niekorzystnych zjawisk mogłoby nastąpić tylko w wypadku konsekwentnej, restrykcyjnej polityki przestrzennej na omawianym obszarze.

Ocena stanu ochrony i użytkowania zasobów przyrodniczych, w tym różnorodności biologicznej.
System ochrony przyrody na przedmiotowych terenach jest nadzorowany przez plany ochrony Obszarów Chronionego Krajobrazu, a niewystarczający w terenach leśnych oraz osadniczych, w obrębie jarów i wąwozów porośniętych zielenią leśną i zadrzewieniami, stanowiących ostoje dla lokalnych gatunków flory i fauny. Odrębną ochroną winny być objęte doliny potoków, współtworzące lokalny krajobraz przyrodniczo-osadniczy.

Ocena charakteru i intensywności zmian zachodzących w środowisku:
Najpoważniejszym czynnikiem zmian zachodzących w środowisku Gminy jest stopniowa urbanizacja jej obszaru.
Znaczny udział w dewastacji lokalnego środowiska mają magistralne sieci przesyłowe energii elektrycznej, gazociągi wysokoprężne oraz ponadlokalne trasy komunikacyjne tworzące bariery przestrzenne i degradujące walory krajobrazowe. Ponadlokalne trasy komunikacyjne oraz zły stan sanitarny terenów wiejskich – w szczególności brak pełnego zbiorczego systemu kanalizacyjnego powoduje nasilenie procesów zanieczyszczenia wód powierzchniowych, podziemnych, gleby i roślinności. Pogarsza się klimat akustyczny wsi, powodowany przez nasilający się tranzytowy transport drogowy - ograniczany poprzez brak obwodnicy w ciągu drogi krajowej w centralnej części Gminy. Istotnym zagrożeniem dla środowiska Gminy mogą stać się nowe inwestycje, które powstaną na tworzonym obszarze aktywności gospodarczej w centralnej części Gminy.

Ocena stanu środowiska - możliwości ograniczenia zagrożeń:
Dla obszarów i obiektów objętych ochroną prawną obowiązują ustalenia, określone w odpowiednich rozporządzeniach, zarządzeniach lub decyzjach, dotyczących objęcia ochroną prawną tych obszarów i obiektów, nakazujące zachowanie wielkości i wartości ekologicznej istniejących systemów przyrodniczych, zakazujące działalności - mogącej spowodować zanieczyszczenia gleby, powietrza, wód podziemnych lub powierzchniowych.

W realizacji polityki przestrzennej na obszarze gminy Gnojnik niezbędne jest respektowanie następujących zasad ochrony środowiska
i zagospodarowania przestrzennego:

- **zachowanie naturalnego stanu dolin rzecznych**, zakaz likwidacji istniejących zadrzewień i zakrzaczeń, zakaz prowadzenia eksploatacji żwirów, oraz wprowadzania do rzek nie oczyszczonych ścieków,

- **zakaz zmiany użytkowania terenów stanowiących biologiczną strefę ochronną cieków wodnych**, lokalizacji obiektów kubaturowych i wprowadzania zakrzewień,

- **zachowanie istniejących kompleksów leśnych, zespołów i grup zieleni śródpolnej** – nakaz prowadzenia gospodarki leśnej zgodnie z zasadami określonymi w planach urządzeniowych, systematyczne zwiększanie ogólnej powierzchni lasów o składzie gatunkowym zgodnym z siedliskiem, zwiększenie ilości lasów ochronnych przez przekształcanie lasów gospodarczych w ochronne, uzupełnianie grup zieleni śródpolnej, realizacja nasadzeń wzdłuż dróg i ciągów komunikacyjnych,

- **na terenach w zasięgu lokalnych zbiorników wód podziemnych – proponowane do najwyższej ochrony** – zakaz wprowadzania nie oczyszczonych ścieków do ziemi i wód powierzchniowych oraz lokalizowania podmiotów gospodarczych prowadzących działalność produkcyjną nie spełniającą wymogów ochrony środowiska lub stanowiących zagrożenie dla wód wgłębnych, zakaz lokalizacji ferm bezściółkowych,

- **na terenach proponowanych do zalesień i zadrzewień** – realizacja zalesień o składzie gatunkowym zgodnym z istniejącym siedliskiem w sposób wzmacniający powiązania przyrodnicze i pozwalający na kształtowanie zwartych przestrzeni obszarów aktywnych biologicznie,

- **powstrzymywanie procesów erozyjnych** przez wprowadzanie roślinności oraz zalesianie i zadrzewianie jarów, stromych stoków, osuwisk,

- **ochrona cieków wodnych** – pilna realizacja systemu gospodarki ściekowej,

- **realizacja urządzeń przeciwpowodziowych** - zakaz zmian użytkowania terenów dolin rzecznych, narażonych na niebezpieczeństwo powodzi,

- **dopuszcza się wykorzystanie potoków** jako odbiorników ścieków oczyszczonych z projektowanych na obszarze Gminy oczyszczalni ścieków,
(…)
- **na terenach obecnie rekultywowanych** o znacznie przekształconych pierwotnych warunkach przyrodniczych - przywracanie życia biologicznego oraz poprawa środowiska wód gruntowych,

- **na terenach planowanej eksploatacji surowców mineralnych** – wymagane rozpoznanie i udokumentowanie złoża oraz uzyskanie decyzji koncesyjnej określającej warunki eksploatacji i rekultywacji,
(…)
- **wzdłuż lokalnych potoków** – dla umożliwienia prowadzenia robót remontowych i konserwacyjnych oraz ochrony biologicznej cieków obowiązuje zachowanie pasów ochronnych o szerokości min 15 m – wyłączonych z zabudowy,

- **w otoczeniu komunalnej oczyszczalni ścieków sanitarnych** – należy zachować obszar ochrony (przewidywany zasięg przekroczeń standardów jakości środowiska) – min 50 m,

- **w otoczeniu cmentarzy czynnych** – należy zachować strefy ochrony sanitarnej, zgodnie z przepisami odrębnymi,

- **wzdłuż liniowych i terenowych urządzeń infrastruktury technicznej** – w szczególności gazociągów wysokoprężnych oraz magistrali energoelektrycznych najwyższego napięcia, należy zachować strefy ochronne (bezpieczeństwa) – zgodnie z przepisami odrębnymi.

Najważniejszymi problemami środowiskowymi Gminy pozostają:
- zagrożenie powodziowe,
- gospodarka odpadami,
- zanieczyszczenie środowiska wodnego,
- narastające zanieczyszczenia komunikacyjne i pogarszanie się
warunków klimatu akustycznego w rejonie trasy drogi krajowej, prowadzącej ruch tranzytowy.
Poprawa stanu środowiska na obszarze powiatu brzeskiego ma wpływ na stan środowiska na obszarze Gminy Gnojnik. Stan obecny środowiska na obszarze Gminy charakteryzuje się:

- tendencją poprawy stanu sanitarnego wód oraz systematycznym spadkiem ilości ścieków odprowadzanych do wód powierzchniowych,
- poprawą warunków aerosanitarnych, będącą wynikiem ograniczenia emisji z lokalnych źródeł przemysłowych,
- tendencją poprawy unieszkodliwiania, wykorzystania lub przekazania w takich celach - odpadów przemysłowych, w tym niebezpiecznych oraz likwidacja i rekultywacja składowiska w Uszwii,
- znaczną powierzchnią lasów o niezłej zdrowotności i wartościach przyrodniczych,
- występowaniem ekosystemów roślinnych dolin rzecznych.

II.1.9. W ekofizjografii wyznaczono **cele i kierunki polityki przestrzennej na obszarze województwa małopolskiego w odniesieniu do Gminy Gnojnik:**

Na podstawie przeprowadzonej waloryzacji przyrodniczej obszaru opracowania, analizy zagrożeń, stanu zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz przyjętego i sukcesywnie realizowanego kierunku rekultywacji, określono **tereny predysponowane do pełnienia funkcji zgodnych z cechami środowiska przyrodniczego i podporządkowane jego prawidłowemu funkcjonowaniu**.

Na obszarze Gminy zostały wydzielone następujące strefy funkcjonalno-przestrzenne:
- **strefa rolniczo-leśna (przyrodniczo-czynna) terenów - chronionych przed zabudową -**
obejmuje tereny naturalne i część terenów półnaturalnych (naturalne kompleksy leśne, kompleksy łąk naturalnych, zalesienia, zadrzewienia z naturalnej sukcesji) preferowane do zachowania istniejącej funkcji oraz przywracania, rozwoju i wzbogacania funkcji przyrodniczych, tereny te, to struktury przyrodnicze o leśno-ekologicznym kierunku zagospodarowania, posiadające predyspozycje do pełnienia funkcji wodochronnych, glebochronnych oraz stanowiące istotne funkcje w systemie powiązań ekologicznych - o znaczeniu lokalnym i regionalnym;

- **strefa rolniczo-osadnicza terenów ekstensywnego rozwoju -**
obejmuje tereny użytkowane rolniczo, tereny istniejącej zabudowy mieszkaniowej, usługowej i zagrodowej oraz tereny o kierunku rolnym o predyspozycjach do zachowania i rozwoju aktualnych funkcji; na terenach tych może być prowadzony proces osadnictwa oraz działalności usługowej bez istotnego

uszczerbku dla środowiska przyrodniczego i rolniczej przestrzeni produkcyjnej, jednocześnie niezbędna jest w obrębie tej strefy ochrona zieleni śródpolnej, niewielkich skupisk leśnych pełniących funkcje wodochronne i glebochronne, ponadto powinien obowiązywać zakaz lokalizacji przedsięwzięć znacząco oddziałujących na środowisko, a w ramach ochrony wartości kulturowych konieczna jest ochrona stanowisk archeologicznych i krajobrazu kulturowego (wykluczenie rozwiązań architektonicznych niezharmonizowanych z otoczeniem);

- **strefa osadnicza terenów intensywnego rozwoju, w tym:**
tereny mieszkaniowe, mieszkaniowo-usługowe oraz usługowe - tereny jednofunkcyjne i wielofunkcyjne, położone w centrach poszczególnych miejscowości oraz tereny osiedlowe o jednorodnym kierunku mieszkaniowym;
tereny rekreacyjne - tereny o naturalnych walorach przyrodniczo-krajobrazowych - predestynowane do rekreacji czynnej oraz tereny rekreacji biernej w poszczególnych miejscowościach oraz uzyskane w wyniku prowadzonego procesu rekultywacji terenów poeksploatacyjnych; wskazane jest wyłączenie na tych terenach z trwałego zainwestowania zalesień i zadrzewień powstałych z naturalnej sukcesji,
a rekreacyjne wykorzystanie zbiorników wodnych będzie możliwe po stwierdzeniu przydatności (jakości) ich wód do tego typu celów;
- tereny aktywności gospodarczej - produkcyjno-usługowe - tereny aktualnie pełniące takie funkcje, wskazane jest intensywne wykorzystanie tych terenów oraz szczególna dbałość o przestrzeganie przepisów z zakresu ochrony środowiska przy realizacji nowych przedsięwzięć,
- tereny infrastruktury technicznej, komunikacji oraz tereny obsługi ruchu drogowego - tereny aktualnie pełniące takie funkcje (drogi publiczne i wewnętrzne (osiedlowe, rolnicze i leśne), stacje paliw napraw i diagnostyki pojazdów).

W tej części dokumentu wskazano również **obszary, które należy wyłączyć z lokalizacji jakiejkolwiek zabudowy z uwagi na ich cenne wartości przyrodnicze i pełnienie ważnych funkcji środowiskotwórczych** (aktywne biologicznie ekosystemy leśne, łąkowe, bagienne i wodne wskazane do ochrony przed degradacją wartości ogólnośrodowiskowych i ścisłego podporządkowania ich gospodarczego użytkowania nadrzędnej funkcji przyrodniczej) oraz kompleksy rolne (grunty orne oraz łąki i pastwiska) o wysokich klasach bonitacyjnych:

- ekosystemy leśne pełniące funkcje ekologiczne, ochronne, klimatotwórcze i krajobrazowe, w tym: różnorodne grupy powierzchni leśnych;
- ekosystemy wodne, bagienne, łąkowe i polne dolin oraz obniżeń terenu, w tym: tereny otwarte (seminaturalne zbiorowiska łąkowe z lokalnymi zadrzewieniami i zakrzewieniami) - lokalizacja: głównie w dolinach rzek i potoków;
- kompleksy rolne - gruntów ornych oraz łąk i pastwisk o wysokich klasach bonitacyjnych gleb.

II.1.10. W ekofizjografii zamieszczono wnioski do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:
Tereny których użytkowanie i zagospodarowanie, z uwagi na cechy zasobów i ich rolę w strukturze przyrodniczej obszaru Gminy, powinno być podporządkowane ochronie środowiska - dla zapewnienia jego prawidłowego funkcjonowania i zachowania różnorodności biologicznej.

→ Obszary i obiekty szczególnej ochrony na obszarze Gminy:
- koncentracje form przyrodniczych i morfologicznych zagospodarowane licznymi gatunkami flory i fauny, mało-powierzchniowymi zespołami leśnym oraz dużymi zespołami leśnymi ochronnymi – korytarze i węzły ekologiczne,
- zasoby wodne,
- złoża surowców mineralnych,

- wartościowe kompleksy gruntów ornych oraz łąk i pastwisk.

II.2. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień przyrodniczych na podstawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik

II.2.1. W mpzp, w Dziale IV - Rozdział 6 – określono **Zasady ochrony środowiska**:
Obowiązuje ochrona zasobów środowiska:
1) **ochrona przyrody i krajobrazu** – zgodnie z Uchwałą Nr XVIII/301/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego,
2) **ochrona wód powierzchniowych i podziemnych** – podporządkowanie sposobu zagospodarowania terenów ochronie i poprawie zasobów wód powierzchniowych, ze względu na położenie obszaru objętego planem w obrębie obszarów szczególnej ochrony zasobów wody oraz utrzymanie zasobów wód powierzchniowych i podziemnych – przy zapewnieniu właściwych warunków ich wykorzystania oraz ochronę i podwyższanie ich stanu ekologicznego **poprzez:**
a) uporządkowanie gospodarki ściekowej i odpadami,
b) zapobieganie powstawaniu nowych źródeł zanieczyszczeń,
c) odtwarzanie obudowy biologicznej rzek i potoków,
d) zabezpieczenie terenów podmokłych poprzez systematyczne melioracje oraz zastępowanie ich fitomelioracjami lub melioracjami niesystematycznymi,
e) zabezpieczenie i rekultywację terenów podatnych na procesy denudacyjne oraz objęte szkodami górniczymi,
f) budowę sieci kanalizacyjnej, ochronę ujęć wody przed zanieczyszczeniem, budowę filtrów biologicznych wzdłuż cieków wodnych, racjonalne stosowanie zabiegów agrotechnicznych w celu zmniejszenia erozji brzegowej oraz likwidację „dzikich" składowisk odpadów;
3) **ochrona użytków rolnych poprzez:**
a) racjonalne wykorzystanie gruntów w terenach przeznaczonych do zainwestowania, z zachowaniem właściwych proporcji pomiędzy wskaźnikami powierzchni zabudowy oraz powierzchni biologicznie czynnej, wyznaczonych dla poszczególnych terenów przeznaczonych na cele nierolnicze,
b) zakaz zabudowy kompleksów rolnych oraz użytków zielonych o wysokich klasach bonitacyjnych gleb,
c) restrukturyzację produkcji rolnej w odniesieniu do stanu środowiska,
d) rekultywację oraz regenerację zdegradowanych i zdewastowanych obszarów rolnych,
e) kompleksowy monitoring gleb i roślin;
4) **ochrona szaty roślinnej poprzez:**
a) wyznaczanie kompleksów leśnych szczególnie chronionych (lasów ochronnych),
b) wykorzystanie istniejących terenów zielonych w sposób nie powodujący degradacji tych terenów – otuliny biologicznej rzek i potoków, zespołów leśnych i zadrzewień, obiektów i zespołów przyrodniczych objętych ochroną ustawową i innych, nie objętych dotąd ochroną, istniejących osobliwości przyrodniczych,
b) dogęszczanie istniejących terenów zielonych – zgodnie z lokalnymi ekosystemami,
c) utworzenie strefy ochrony ekologicznej;
5) **ochrona złóż surowców mineralnych poprzez:**
a) racjonalne wykorzystywanie surowców dla gospodarki,
b) dopuszczenie eksploatacji złóż na podstawie koncesji,
c) egzekwowanie zakazu dzikiej eksploatacji.

II.2.2. W mpzp, w Dziale IV - Rozdział 7 – określono **Zasady ochrony przed zagrożeniami w środowisku.**
Określono tu zasady zapewnienia bezpieczeństwa oraz ochrony przed nadzwyczajnymi zagrożeniami dla życia

i zdrowia ludzi oraz środowiska, w zakresie oddziaływania przedsięwzięć na środowisko w postaci zakazów i nakazów. Opisane zakazy i nakazy dotyczą przedsięwzięć realizowanych zakresie:
- gospodarki wodno-ściekowej
- gospodarki odpadami
- ochrony klimatu akustycznego
- ochrony powietrza atmosferycznego
- ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym
- potrzeb cieplnych, energetycznych i systemów przewietrzania.

Ponadto, ustalono zasady ochrony przed zagrożeniem osuwiskowym i powodziowym.

II.2.3. W Dziale VIII mpzp - **Ustalenia szczegółowe - szczególne warunki zagospodarowania terenów usytuowanych w strefach I – X**:

W dziale tym określono szczegółowe wytyczne dla działań podejmowanych w poszczególnych strefach. Wyznaczono tu granice obszarów chronionych, szczególnie cennych, o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych a także granice stref funkcjonalnych. Dla tych stref określono nakazy, zakazy, działania dopuszczalne i ograniczenia. Dział ten opisuje obszary problemowe i strategiczne, określając wytyczne ochronne stref oraz wytyczne kierunkowe działań, które mogą być podejmowane na tych obszarach. Problematykę podjętą w tym dziale doskonale obrazuje rysunek planu, w którym za pomocą oznaczeń graficznych.

Z punktu widzenia przyrodniczego istotnym jest, że cały teren Gminy Gnojnik znajduje się w granicach **Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego**, dla którego obowiązują ustalenia wynikające z przepisów odrębnych - Uchwały Nr XVIII/301/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. W mpzp określono **szczególne warunki zagospodarowania dla tego obszaru:**

1) Zakazuje się:

a) dewastacji środowiska leśnego – przyrody i krajobrazu,

b) nielegalnego pozyskiwania zasobów środowiska oraz nielegalnego składowania wszelkich odpadów,

c) **realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko,** w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627, z późn. zm.) - z wyjątkiem przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, dla których przeprowadzona procedura oceny oddziaływania na środowisko wykazała brak niekorzystnego wpływu na przyrodę Obszaru – **z wyjątkiem inwestycji infrastruktury technicznej – w szczególności z zakresu łączności publicznej,**

d) **lokalizowania obiektów budowlanych w pasie szerokości 50 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych,** z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej,

e) likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych,

f) wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu,

g) dokonywania zmian stosunków wodnych,

h) likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych,

2) Nakazuje się:

a) ochronę przyrody – zgodnie z obowiązującymi przepisami, w szczególności: zachowanie równowagi przyrodniczej, leśnych zasobów genetycznych, stabilności ekosystemów i utrzymania procesów ekologicznych, różnorodności gatunkowej, dziedzictwa geologicznego, ciągłości istnienia gatunków i ekosystemów, właściwego stanu zasobów i składników przyrody,

b) czynną ochronę ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych w celu zachowania ich trwałości oraz zwiększania różnorodności biologicznej,

c) ochronę terenów przed zanieczyszczeniem, uszkodzeniem lub degradacją.

3) Dopuszcza się: dotychczasowy sposób zagospodarowania terenów do czasu ich zagospodarowania zgodnie
z planem.
4) Ogranicza się: działalność inwestycyjną do działań nie naruszających ustalonego planem przeznaczenia terenów.

Podsumowanie – analiza zapisów mpzp:
Obszar Gminy Gnojnik w całości przynależy do Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego, co warunkuje ustalenia wszystkich dokumentów planistycznych w zakresie ochrony przyrody. W związku z powyższym, wszelkie planowane inwestycje należy przeprowadzać ze szczególną dbałością o kwestie przyrodnicze, odnosząc się do przepisów odrębnych (nadrzędnych), wynikających z *Ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 kwietnia 2004 r. (Dz. U. Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880).*

II.3. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień przyrodniczych na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gnojnik

II.3.1. W studium, w Tomie – Stan istniejący – pkt. 7.7. Stan środowiska. Zasoby i zagrożenia – opisano poszczególne komponenty środowiska: wody powierzchniowe, wody podziemne, surowce mineralne, gleby, akustyczny klimat gminy, szatę roślinną, pomniki przyrody (Część C, tabela 2b), powietrze atmosferyczne. Wiele spośród przytoczonych w tym rozdziale badań zdezaktualizowało się. Jak już zaznaczono wcześniej w niniejszym opracowaniu, gmina jest w trakcie opracowywania nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

II.3.2. W studium, w Tomie II - Część A., opisano poszczególne komponenty środowiska i poddano je ocenie: rzeźbę terenu, budowę geologiczną, warunki wodne, gleby, szatę roślinną, klimat, surowce mineralne. W akapicie „Wnioski" zawarto następujące informacje:
- Gmina ma charakter rolniczy i tę funkcję należy uznać za wiodącą , o czym przesądza przede wszystkim znaczny odsetek gleb o wysokiej klasie bonitacyjnej. Położenie gminy w strefie chronionego krajobrazu – sprzyja rozwojowi funkcji rolniczej – jako najmniej kolidującej z ustaleniami ochrony.
- Ze względu na wysokie walory krajobrazowe, duże i zdrowe kompleksy leśne – gmina ma również warunki sprzyjające rozwojowi funkcji rekreacyjnej – w ciągu całego roku.
- Rozwojowi osadnictwa – sprzyja rzeźba terenu, występowanie znacznej ilości form terenowych sprzyjających rozwojowo zabudowy mieszkaniowej zarówno zagrodowej jak i niezbędnych zespołów usług.
- W zakresie gospodarki wodnej – głównym problemem jest zapobieganie wylewom Uszwicy poprzez budowę zbiornika retencyjnego na Uszwicy poza granicami gminy oraz zbiorników retencyjnych na dopływach Uszwicy, tzw. „zastawki" planowane na dopływach głównej rzeki należałoby ewentualnie powiększyć w taki sposób, aby mogły powstać zbiorniki retencyjne.
- Istotnym problemem – jest budowa biologicznych oczyszczalni ścieków przy obiektach o większym zapotrzebowaniu wody. Jest to program działań związany z poprawą jakości wody, której główne zanieczyszczenia mają charakter biologiczny. Obecnie - Uszwica znajduje się poza klasą, natomiast Aleksandrówka – w III klasie czystości.

II.3.3. W studium, z Tomie II – Część B. „Synteza stanu istniejącego zagospodarowania i funkcjonowania gminy", pkt. 1. Cele rozwoju Gminy Gnojnik – wymieniono, w odniesieniu do środowiska przyrodniczego, następujące problemy:

- zanieczyszczenie wód powierzchniowych i wgłębnych – spowodowane brakiem systemu kanalizacji (odprowadzanie nieoczyszczonych ścieków komunalnych do rzek i potoków), a także brakiem systemu gromadzenia odpadów komunalnych oraz stosowaniem chemicznych środków ochrony roślin i nawozów sztucznych;
- erozję terenów rolnych;
- zanieczyszczenia powietrza – spowodowane zarówno stosowaniem tradycyjnych systemów ogrzewania jak i uciążliwościami komunikacyjnymi, zwłaszcza przy głównych trasach komunikacyjnych;
- tendencjami rozwoju zabudowy mieszkaniowej, także letniskowej, w sąsiedztwie lasów.

Podsumowanie – analiza zapisów studium:
W odniesieniu do powyższych zapisów można stwierdzić, iż część analiz i zaleceń wskazanych w studium z 1999 r. pozostaje wciąż aktualna. Dotyczy to charakteru rolniczego gminy, wysokich walorów krajobrazowych sprzyjających rozwojowi funkcji rekreacyjnej, uciążliwości związanych z przebiegiem trasy komunikacyjnej – drogi krajowej. Obecnie, aspekty przyrodnicze związane z ochroną walorów przyrodniczych gminy, powinny zostać sformułowane od nowa. Jak już zaznaczono wcześniej w niniejszym opracowaniu, gmina jest w trakcie opracowywania nowego Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

III ZAGADNIENIA PLANISTYCZNE

III.1. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień planistycznych na podstawie Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik

III.1.1. Z punktu widzenia planistycznego, istotnym jest, iż cały teren Gminy Gnojnik jest objęty Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik.[6] Zatem kwestia kształtowania przestrzeni, a w tym również ochrony krajobrazu i przyrody w Gminie, jest sformułowana i prowadzona w sposób jednolity i spójny. Objęcie całego terenu Gminy jednym planem (mpzp) stanowi przykład dobrej praktyki i pozwala na skuteczne realizowanie celów związanych z rozwojem poszczególnych obszarów.

Mpzp składa się z części opisowej i graficznej.
Struktura mpzp – części opisowej - opiera się o działy (I-X) i zawierające się w nich rozdziały:
DZIAŁ I – USTALENIA FORMALNO-PRAWNE
Rozdziały 1-2
DZIAŁ II – USTALENIA OGÓLNE - ZASADY KSZTAŁTOWANIA STRUKTURY FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNEJ NA OBSZARZE GMINY
Rozdziały 1-3
DZIAŁ III – USTALENIA SZCZEGÓŁOWE - PRZEZNACZENIE ORAZ ZASADY I WARUNKI ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW
Rozdziały 1-12
DZIAŁ IV – USTALENIA SZCZEGÓŁOWE - ZASADY OCHRONY I KSZTAŁTOWANIA ŁADU PRZESTRZENNEGO ORAZ OCHRONY ŚRODOWISKA
Rozdział 1 - Zasady ochrony oraz kształtowania wartościowych cech i elementów zagospodarowania przestrzennego
Rozdział 2 - Zasady i warunki kompozycji oraz kształtowania zabudowy na terenach nie zainwestowanych

[6] **Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik** (UCHWAŁA NR XXXI/300/14 RADY GMINY W GNOJNIKU z dnia 29 stycznia 2014 r.), *zwany dalej: mpzp*

Rozdział 3 - Zasady i warunki kompozycji oraz kształtowania zabudowy na terenach zainwestowanych
Rozdział 4 - Zasady i warunki kompozycji oraz kształtowania zieleni urządzonej
Rozdział 5 - Zasady scalania i podziału nieruchomości
Rozdział 6 - Zasady ochrony środowiska
Rozdział 7 - Zasady ochrony przed zagrożeniami w środowisku
DZIAŁ V – USTALENIA SZCZEGÓŁOWE - ZASADY KSZTAŁTOWANIA ZABUDOWY
Rozdziały 1-10
DZIAŁ VI – USTALENIA SZCZEGÓŁOWE - ZASADY MODERNIZACJI, ROZBUDOWY I BUDOWY SYSTEMÓW INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ
Rozdziały 1-10
DZIAŁ VII – USTALENIA SZCZEGÓŁOWE - ZASADY MODERNIZACJI, ROZBUDOWY I BUDOWY SYSTEMÓW KOMUNIKACJI
Rozdziały 1-3
DZIAŁ VIII – USTALENIA SZCZEGÓŁOWE - SZCZEGÓLNE WARUNKI ZAGOSPODAROWANIA TERENÓW USYTUOWANYCH W STREFACH I - X
Rozdział 1 – Strefa nr I – ochrony krajobrazu naturalnego
Rozdział 2 – Strefa nr II – obszarów funkcjonalnych
Rozdział 3 – Strefa nr III – ochrony krajobrazu kulturowego - dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej
Rozdział 4 – Strefa nr IV – ochrony zasobów środowiska
Rozdział 5 – Strefa nr V – zagrożeń osuwiskowych
Rozdział 6 – Strefa nr VI – zagrożeń powodziowych i erozyjnych
Rozdział 7 – Strefa nr VII – ochrony przyrody
Rozdział 8 – Strefa nr VIII – uciążliwości i ochrony (bezpieczeństwa) infrastruktury technicznej i komunikacji oraz strefy sanitarne cmentarzy czynnych
Rozdział 9 – Strefa nr IX – obszarów strategicznych - przestrzeni chronionych, koncentracji osadnictwa oraz rozwoju przestrzennego)
Rozdział 10 – Strefa nr X – obszarów problemowych
DZIAŁ IX – USTALENIA SZCZEGÓŁOWE ZWIĄZANE Z REALIZACJĄ PLANU
Rozdziały 1-2
Dział X – USTALENIA KOŃCOWE

Część graficzna mpzp zawiera rysunek planu sporządzony na mapach zasadniczych w skali 1:2000, zawierający oznaczenia graficzne oraz literowe i cyfrowe. Ponadto, rysunek planu rozwija i obrazuje zapisy zawarte w dziale IV tekstu planu - zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego oraz ochrony środowiska oraz w dziale VIII – szczególne warunki zagospodarowania terenów usytuowanych w strefach I - X.

III.1.2. W mpzp (Dział II Rozdział 3) przyjęto **system notacji planu w zakresie przeznaczenia, zasad i warunków zagospodarowania terenów**:
Dla terenów położonych na obszarze gminy obowiązują: przeznaczenie, zasady i warunki zagospodarowania oraz dodatkowo:
1) zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego oraz ochrony środowiska
2) zasady kształtowania zabudowy
3) zasady modernizacji, rozbudowy oraz budowy systemów infrastruktury technicznej w szczególności zasady i warunki realizacji uzbrojenia terenów
4) zasady modernizacji, rozbudowy oraz budowy systemów komunikacji
a) zasady obsługi komunikacyjnej terenów, realizacji parkingów, miejsc postojowych

b) parametry dróg oraz zasady kształtowania linii zabudowy
5) zasady ochrony przyrody, krajobrazu, dziedzictwa kulturowego oraz ochrony przed zagrożeniami określone poprzez szczególne warunki zagospodarowania terenów (Dział VIII).

III.1.3. W mpzp (Dział III) wyznaczono **strefy funkcjonalno-przestrzenne**, dla których określono: przeznaczenie podstawowe, przeznaczenie dopuszczalne z ograniczeniami, wskaźniki wykorzystania terenów, szczególne
warunki zagospodarowania i ograniczenia inwestycyjne – nakazy, działania dopuszczalne i ograniczające konkretne działania. Strefy, o których mowa to:
- Strefa rolniczo-leśna - tereny lasów oraz tereny przeznaczone do zalesienia
- Strefa rolniczo-osadnicza - tereny rolnicze oraz rolniczo-osadnicze
- Strefa inwestycyjna (osadnicza) - tereny mieszkaniowe oraz mieszkaniowo-usługowe
- Strefa inwestycyjna (osadnicza) - tereny usługowe
- Strefa osadnicza - produkcyjna - tereny produkcyjne oraz produkcyjno-usługowe
- Strefa osadnicza - tereny rekreacyjne oraz mieszkaniowo-rekreacyjne i usługowe
- Strefa osadnicza tereny zieleni urządzonej, nie urządzonej oraz cmentarzy
- Strefa osadnicza (inwestycyjna) - tereny obsługi ruchu drogowego oraz parkingów publicznych
- Strefa inwestycyjna (osadnicza) - tereny infrastruktury technicznej
- Strefa inwestycyjna (osadnicza) tereny komunikacji drogowej – parametry dróg, linie zabudowy
- Strefa inwestycyjna (osadnicza) - tereny komunikacji pieszej i rowerowej
- Strefa wód powierzchniowych - tereny wód powierzchniowych, śródlądowych

III.1.4. Z punktu widzenia tematu niniejszego opracowania - oceny stopnia ochrony przyrody na podstawie dokumentów planistycznych szczególnie ważne są zapisy zawarte w dziale IV mpzp - **Ustalenia szczegółowe - zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego oraz ochrony środowiska:**

W rozdziale 1 opisano **zasady ochrony oraz kształtowania wartościowych cech i elementów zagospodarowania przestrzennego**. Znalazły się tu zapisy o obowiązku **kontynuacji wartościowych cech krajobrazu i zabudowy,** w tym: linii zabudowy, wskaźników wykorzystania terenów, zasad scalania i podziału nieruchomości. Ponadto wskazano obowiązek uwzględnienia zasad kształtowania zabudowy, w tym: tradycyjnej skali zabudowy (parametrów zabudowy) i tradycyjnych form zabudowy (detalu architektonicznego) i materiałów budowlanych.
Przedstawiono tu również zasady ochrony i kształtowania ładu przestrzennego, w tym: ochronę krajobrazu kulturowego, naturalnego i ochronę powiązań widokowych. Ponadto, opisano zasady ochrony regionalnego wyrazu architektonicznego osadnictwa – tradycyjnych układów i form architektonicznych.

W kolejnym punkcie tego rozdziału zawarto zapis o podstawach prawnych ochrony wartościowej struktury krajobrazu kulturowego: ***„Obowiązuje ochrona wartościowej struktury krajobrazu kulturowego – w znaczeniu objętym Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z późn. zm.) w zakresie określonym w ust. 1 pkt 1-2 (…) Obowiązuje ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej – w znaczeniu objętym Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. Nr 162, (wyposażenia obiektów zabytkowych), etnografii i krajobrazu, elementów małej architektury) w celu zachowania wiedzy historycznej i kontynuacji tradycji kulturowych (…)”.***[7]

[7] [w] mpzp, str. 79-80

Zasady te dotyczą szczególnego traktowania obiektów i obszarów wpisanych do rejestru i z ewidencji zabytków, a także walorów krajobrazowych, m.in. elementów wyposażenia krajobrazu, a także powiązań widokowych, form zieleni i innych.

W rozdziale 2 opisano **zasady i warunki kompozycji oraz kształtowania zabudowy na terenach nie zainwestowanych.** Znalazły się tu szczegółowe zasady i warunki kompozycji zabudowy oraz zasady i warunki kształtowania wyrazu architektonicznego zabudowy a także nakazy, działania dopuszczalne i ograniczenia.

W rozdziale 3 opisano **zasady i warunki kompozycji oraz kształtowania zabudowy na terenach zainwestowanych**. Znalazły się tu szczegółowe zasady i warunki kompozycji zabudowy oraz zasady i warunki zachowania wyrazu architektonicznego zabudowy a także zakazy, nakazy, działania dopuszczalne i ograniczenia.

W rozdziale 4 opisano **zasady i warunki kompozycji oraz kształtowania zieleni urządzonej.** Wskazano tu konkretne działania zakazane a także nakazy, działania dopuszczalne i ograniczenia.

W rozdziale 5 opisano szczegółowo **zasady scalania i podziału nieruchomości.**

W rozdziale 6 opisano **zasady ochrony środowiska** z podziałem na:
- ochronę przyrody i krajobrazu - zgodnie z Uchwałą Nr XVIII/301/12 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 27 lutego 2012 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Wschodniego Pogórza Wiśnickiego
- ochronę wód powierzchniowych i podziemnych
- ochronę użytków rolnych
- ochronę szaty roślinnej
- ochronę złóż surowców mineralnych.

W rozdziale 7 opisano **zasady ochrony przed zagrożeniami w środowisku** w zakresie:
- oddziaływania przedsięwzięć na środowisko
- gospodarki wodno-ściekowej
- gospodarki odpadami
- ochrony klimatu akustycznego
- ochrony powietrza atmosferycznego
- ochrony przed promieniowaniem elektromagnetycznym
- potrzeb cieplnych, energetycznych i systemów przewietrzania.

III.1.5. Z punktu widzenia tematu niniejszego opracowania - oceny stopnia ochrony przyrody na podstawie dokumentów planistycznych - szczególnie ważne są zapisy zawarte w dziale VIII mpzp - **Ustalenia szczegółowe - szczególne warunki zagospodarowania terenów usytuowanych w strefach I – X**:

W dziale tym określono szczegółowe wytyczne dla działań podejmowanych w poszczególnych strefach. Wyznaczono tu granice obszarów chronionych, szczególnie cennych, o wysokich walorach przyrodniczo-krajobrazowych i kulturowych a także granice stref funkcjonalnych. Dla tych stref określono nakazy, zakazy, działania dopuszczalne i ograniczenia. Dział ten opisuje obszary problemowe i strategiczne, określając wytyczne ochronne stref oraz wytyczne kierunkowe działań, które mogą być podejmowane na tych obszarach. Problematykę podjętą w tym dziale doskonale obrazuje rysunek planu, w którym za pomocą oznaczeń graficznych, literowych i cyfrowych wskazane są konkretne obszary, obiekty i zjawiska dotyczące tych stref.

III.2. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień planistycznych na podstawie Opracowania ekofizjograficznego

III.2.1. W ekofizjografii wskazano **wytyczne dla sporządzania dokumentów planistycznych, dotyczące ochrony przyrody i krajobrazu**:

Opracowania z zakresu planowania przestrzennego na obszarze Gminy winny uwzględnić:
- ochronę zasobów środowiska, powstałych w wyniku rewitalizacji i rekultywacji,
- ochronę zasobów przyrodniczych, które nie podlegały znaczącym przeobrażeniom,
- ochronę terenów wskazanych do pełnienia funkcji ekologicznych,
- ochronę stanowisk archeologicznych i krajobrazu kulturowego,
- warunki geologiczno-inżynierskie gruntów,
- rozwiązania w zakresie gospodarki odpadami i gospodarki ściekowej nie powodujące pogorszenia warunków środowiskowych.

III.2.2. W ekofizjografii, w części poświęconej diagnozie stanu i funkcjonowania środowiska, określono **zewnętrzne i wewnętrzne uwarunkowania rozwoju** Gminy Gnojnik:

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy:

Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne:
W układzie administracyjnym Małopolski – Gmina Gnojnik funkcjonuje jako jedna z gmin wiejskich, wykazując tendencję umiarkowanej urbanizacji obszaru i równomiernego rozwoju osadnictwa. Najistotniejszym zadaniem w przyszłości będzie kształtowanie wielofunkcyjnego, zrównoważonego rozwoju Gminy - w dostosowaniu do chłonności terenów - z uwzględnieniem bariery przestrzennej - drogi krajowej.

Osadnictwo, skoncentrowane w dolinie rzeki Uszwicy, winno rozwijać się w niewielkich zespołach osiedlowych - przy zapewnieniu powiązań ekologicznych pomiędzy nimi. W pozostałej, pozaekologicznej części Gminy, zabudowa winna rozwijać się w układach pasmowych na zasadzie uzupełnień - w obrębie istniejących siedlisk i przysiółków oraz niewielkich koncentracji w centrach wiejskich.

Generalnie – wszystkie działania niszczące środowisko Gminy, teraz i w przyszłości będą pozostawały w konflikcie z regionalnym programem rozwoju województwa małopolskiego, który zakłada ochronę zasobów naturalnych, dziedzictwa kulturowego oraz ład przestrzenny w obrębie obecnych działań inwestycyjnych na całym obszarze województwa.

Pozytywne aspekty zewnętrznych uwarunkowań rozwoju Gminy:
- korzystne położenie w regionalnej strukturze systemów ochrony środowiska wyrażające się włączeniem całej Gminy w system obszarów chronionego krajobrazu, co przyczyni się do podniesienia atrakcyjności w ofertach zewnętrznych, ponadlokalnych i zagranicznych,
- brak zamierzeń na szczeblu ponadlokalnym - mogących stać się zagrożeniem dla środowiska Gminy, - atrakcyjność obszarów sąsiadujących z Gminą - możliwość tworzenia wspólnych ofert dla inwestorów zewnętrznych, korzystne warunki dla tworzenia bazy oraz zaplecza rekreacji, w tym agroturystyki.

Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju gminy:

Uwarunkowania funkcjonalno-przestrzenne

Chaotyczne przekształcanie się struktury funkcjonalno-przestrzennej Gminy winno być zastąpione działaniami zapewniającymi osiągnięcie jednorodności funkcjonalnej poszczególnych terenów - przy zachowaniu generalnej zasady wielofunkcyjnego rozwoju gminy oraz prawidłowych zasad rozwoju gmin wiejskich.

Naturalne predyspozycje przedmiotowego obszaru wytworzyły układ przestrzenny jednostek osadniczych, których rozwój zakłóca główna trasa komunikacyjna - droga krajowa. Przekształcanie się terenów rolnych Gminy w rolniczo-osadnicze i osadnicze, w tym rekreacyjne, będzie następowało sukcesywnie. Przyczynę tego zjawiska należy upatrywać w szybszym rozwoju turystyki wiejskiej powiązanej z rolnictwem, kształtującej się bliżej przyrody i społeczności lokalnych.

Istotną rolę należy przypisać zespołom leśnym Gminy, których ochronna funkcja nie może pozostawać w konflikcie z możliwościami gospodarczego ich wykorzystywania, przy czym ze względu na obszar chronionego krajobrazu, należy dążyć do powiększania obszarów leśnych oraz chronić najcenniejsze przyrodniczo - zespoły leśne.

Czynniki konfliktogenne wewnętrznych uwarunkowań rozwoju Gminy

Brak uwzględnienia ograniczeń w swobodnym dysponowaniu przestrzenią:

- rozwój osadnictwa na obszarach o niekorzystnych warunkach naturalnych: na terenach o predyspozycjach osuwiskowych i zalewowych – w dolinach cieków wodnych,
- rozwój osadnictwa na obszarach, które winny podlegać ochronie przed zainwestowaniem, jak: otulina biologiczna rzek i potoków,
- brak ładu funkcjonalno-przestrzennego:
- rozproszenie osadnictwa – głównie rolniczego na stokach wzniesień – w odniesieniu do całego obszaru Gminy,
- przemieszanie funkcji – w odniesieniu do stref skoncentrowanego osadnictwa.

III.3. Informacje i wskazania dotyczące zagadnień planistycznych na podstawie Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gnojnik

Jak już zaznaczono powyżej w niniejszym opracowaniu, gmina jest obecnie w trakcie opracowywania nowego dokumentu studium. Niemniej jednak, na potrzeby niniejszego opracowania, dokonano analizy stopnia ochrony przyrody na podstawie obowiązującego studium.

III.3.1. Zagadnienia planistyczne dotyczące aspektów przyrodniczych i krajobrazowych oraz form ich ochrony opisane zostały w studium w części poświęconej kierunkom rozwoju gminy.

W studium, w Tomie II – Część B – pkt. 5. Ład przestrzenny – opisano wpływ ukształtowania przestrzeni na środowisko gminy. Nakreślono tu przestrzenną strukturę ukształtowania gminy: przebieg głównych ciągów komunikacyjnych (dróg krajowych), koncentrację, rozproszenie i układ zainwestowania (głównie wzdłuż dróg), naturalną oś ukształtowania – dolinę Uszwicy, lokalizację połaci leśnych. Wskazano również problemy wynikające z obecnego ukształtowania przestrzeni i przewidywane tendencje do rozwoju tych układów. Wymieniono tu działania priorytetowe mające na celu m.in.:

- objęcie ochroną statutową niezwykle cennych przyrodniczych wartości obszaru,

- zabezpieczenie zespołów leśnych – poprzez eliminację możliwości lokalizacji zabudowy w bezpośrednim ich sąsiedztwie,

- promocję prawidłowego rozwoju zainwestowania rekreacyjnego (usług turystycznych), dostosowanego do warunków środowiska gminy, w tym również do turystycznej chłonności obszaru gminy,

- ograniczenie dalszego rozpraszania zabudowy.

III.3.2. W studium, w Tomie II – Część C. – Strategia rozwoju gminy – pkt. 2. Polityka przestrzenna w strefach ograniczeń – opisano w formie tabelarycznej poszczególne obszary objęte ochroną.
Dla każdego obszaru sformułowano jego zasób – charakterystykę stanu istniejącego, a także politykę przestrzenną, czyli szereg zakazów i nakazów obowiązujących na danym obszarze a także wytyczne do planów miejscowych. Omawiane obszary to:
1). Obszar Chronionego Krajobrazu Pogórza Wiśnickiego
2). Strefy wydzielone – Obszary ochrony krajobrazu naturalnego i Strefy ochrony przyrody istniejące
3). Pomniki przyrody ożywionej
4). Pomniki przyrody nieożywionej
5). Stanowiska dokumentacyjne przyrody nieożywionej
6). Użytki ekologiczne
7). Strefy ochrony źródeł i cieków wodnych
8). Strefy ochrony istniejących kopalin
9). Strefy ochrony krajobrazu naturalnego, w tym: a. tereny lasów, łąk i pastwisk, zieleni nieurządzonej, łęgowej, b. tereny lasów, c. tereny zieleni nieurządzonej, łęgowej, d. tereny upraw polowych i użytków zielonych, e. tereny wód otwartych, f. tereny wód podziemnych.
10). Strefy ochrony krajobrazu kulturowego
11). Stanowiska archeologiczne
12). Strefy ochrony konserwatorskiej
13). Strefy komunikacji
14). Strefy ochrony przed hałasem
15). Strefy sanitarne dla lokalnych ujęć wodnych i sieci wodociągowej
16). Obszary objęte oddziaływaniem oczyszczalni ścieków, wysypisk śmieci i sieci kanalizacyjnej
17). Strefy gazociągów
18). Strefa lokalnych źródeł ciepła
19). Strefy sieci elektroenergetycznych
20). Strefy sieci telekomunikacyjnych
21). Strefy szczególne: strefa niskiej terasy rzeki Uszwicy, strefy zalewowe.

Powyższy podział obszarów na strefy wraz z ich opisem wskazuje kierunki działań – politykę przestrzenną gminy w obrębie tych stref. Z punktu widzenia ochrony zasobów przyrodniczych i krajobrazowych gminy najważniejsze są zady panujące w granicach stref już objętych ochroną, ale również w pozostałych strefach, czyli tam gdzie ryzyko antropopresji jest duże i obszary cenne mogą być narażone na dewastację.

Podsumowanie – wnioski i rekomendacje dotyczące zagadnień krajobrazowych, zawartych w ekofizjografii, mpzp i studium:

„W planowaniu, niezależnie od wielkości, jakości i rozmachu towarzyszącemu danej inwestycji, podstawową kwestią jest sporządzenie jak najlepszego scenariusza wydarzeń – scenariusza, który weźmie pod uwagę szereg czynników wyjściowych, m.in. historię, lokalizację, zastaną funkcję urządzanego terenu, jego wartości przyrodnicze i kulturowe a także czynników składających się na wizję docelową – zamierzoną funkcję, wartości estetyczne, społeczne, ekonomiczne i wiele innych. Planowanie bowiem zawsze poprzedzone jest poznaniem. Nie rodzi się jedynie z rejestracji aktualnych faktów, ale z możliwości ich interpretacji”.[8]

Analiza w/w dokumentów planistycznych ukazuje, iż problematyka ochrony przyrody i krajobrazu w Gminie Gnojnik jest potraktowana w sposób rzetelny i perspektywiczny. Dotyczy to zarówno części opisujących istniejący stan środowiska przyrodniczego jak i części zawierających plany, zalecenia, rekomendacje a także zakazy i nakazy związane z działalnością człowieka w krajobrazie. Jedynym spośród wymienionych dokumentów wymagających aktualizacji jest studium (gmina jest obecnie w trakcie przygotowywania nowego studium). W przypadku zmian zapisów studium w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu należy zwrócić uwagę na ich kompatybilność z zapisami mpzp i w razie konieczności wprowadzić niezbędne aktualizacje dokumentu.

Rekomendacje:

Rekomenduje się przede wszystkim aktualizację i uszczegółowienie zapisów związanych z zagrożeniami zasobów krajobrazu, do których można zaliczyć następujące obszary i zagadnienia:
1). Występowanie bariery przestrzennej w postaci drogi krajowej – trasy Nowy Sącz - Brzesko.
Obserwuje się rozwój funkcji usługowych wzdłuż trasy, w wyniku czego występuje ryzyko powstawania chaotycznej zabudowy i infrastruktury oraz lokalizacji szyldów, reklam i bilbordów, mających negatywny wpływ na krajobraz. W przypadku realizacji jednego z planowanych wariantów obwodnicy należy zwrócić szczególną uwagę na zapis dotyczący wyboru wariantu najmniej uciążliwego dla środowiska.
2). Rzeka Uszwica, będąca z jednej strony walorem przyrodniczo-krajobrazowym gminy, a z drugiej strony – ciekiem wodnym o nieuregulowanym przepływie (brak zbiorników retencyjnych), narażonym na częste wylewanie i susze, zanieczyszczonym i niedostępnym pod kątem rekreacji. Zagrożeniem jest również zanik otuliny biologicznej rzeki i rozprzestrzenianie się zabudowy w jej obszarze.
3). Brak lub niewystarczająca ilość infrastruktury technicznej – systemu kanalizacji.
4). Występowanie stosunkowo licznych obszarów osuwiskowych i rozprzestrzenianie się zabudowy w ich obszarze.

Powyższe zagadnienia i obszary problemowe powinny stać się priorytetowymi w odniesieniu do działań podejmowanych na rzecz ochrony krajobrazu i przyrody gminy.

W studium wskazano kierunki – zasady polityki przestrzennej dotyczącej kształtowania krajobrazu, a co za tym idzie – jego ochrony (lub też: konserwacji). W znacznym stopniu zapisy studium dotyczą kwestii ochrony krajobrazu kulturowego, mówiąc w raczej zawężony sposób głównie o zabytkach czy stanowiskach archeologicznych. Ponieważ obowiązujące studium uchwalono blisko 20 lat temu, nie spełnia ono obecnych norm dotyczących sposobów ochrony krajobrazu jako całości – zarówno jego walorów przyrodniczych jak i kulturowych. Należałoby zawrzeć tu bardziej szczegółowe zapisy o ochronie krajobrazu otwartego, relacji i powiązań widokowych a także innych aspektów związanych z szerszym pojęciem konserwacji krajobrazu.

[8] BÖhm A., *Planowanie przestrzenne dla architektów krajobrazu. O czynniku kompozycji*, Kraków 2006

W ekofizjografii, w rozdziale XI, pkt.6.1, zasugerowano wyznaczenie stref w postaci jednostek krajobrazowych: *„Ochrona krajobrazu osadniczego winna objąć wartościową strukturę zabudowy wg klasyfikacji JARK (jednostek architektoniczno-krajobrazowych), w tym ochronę substancji zabytkowej w strefach ochrony konserwatorskiej”.* Sugeruje się, aby teren gminy poddać szczegółowym badaniom - studiom architektoniczno-krajobrazowym, w celu uzyskania pełniejszej wiedzy na temat poszczególnych obszarów. Ponadto, zgromadzenie danych o konkretnych obszarach prowadzi do kolejnego etapu studiów krajobrazowych – sporządzenia waloryzacji terenów i wytycznych dla ich konserwacji i zagospodarowania. Takie szczegółowe opracowania wypełnią zalecenia zawarte w w/w dokumentach planistycznych gminy oraz posłużą inwestorom i zarządcom terenów na etapie prowadzenia procesów projektowych (lokalizacje inwestycji, projekty budowlane) a w późniejszym etapie również procesów realizacyjnych (budowy, przebudowy, rekultywacje, rewitalizacje itp.). Tam, gdzie występują obszary cenne przyrodniczo i o wysokich walorach krajobrazowych, dokumenty planistyczne powinny wskazywać formy i sposoby ich konserwacji lub sugerować kierunek dla ich ochrony i zakresu przekształcania.

W zapisach i ustaleniach mpzp aspekt ochrony krajobrazu (postawa bierna) oraz konserwacji krajobrazu (postawa czynna) występują we wszystkich działach dotyczących zasad kształtowania przestrzeni, przekładając się na sformułowanie wytycznych ogólnych. Wytyczne szczegółowe zaś, dotyczące konkretnych obszarów i lokalizacji, powinny zostać opracowane na etapie sporządzania projektów architektonicznych i budowlanych konkretnych działek. Sugeruje się obowiązek opracowywania dla konkretnych lokalizacji analiz i studiów architektoniczno-krajobrazowych (np. analiz widokowych, analiz przyrodniczo-krajobrazowych, historyczno-kulturowych i innych, systemów identyfikacji wizualnej), opartych o zapisy dokumentów planistycznych gminy, stanowiących ich uszczegółowienie. Wówczas, tereny już objęte ochroną statutową zyskają kolejne zapisy zabezpieczające trwałość ich walorów, a tereny zagrożone lub wyznaczone do objęcia ochroną zyskają podstawę do podjęcia działań w tym kierunku.

Opracowanie: mgr inż. Marta Chrząszczyk, architekt krajobrazu